

СОВЭТ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н ЗАКОН)

РОССИЙСКИЙ
СОВЭТ
ФЭДЭРАТИВНЭ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н ЗАКОН)

237
434

Мар.

3-670

Чыла эл пролетар-шамыч, ушныза!

СОВЭТ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н   З А К О Н)

РОССИЙСКИЙ
СОВЭТ
ФЭДЭРАТИВНЭ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н   З А К О Н)

МАРГОСИЗДАТ 1937

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ КОНСТИТУЦИЙЫМ
(ТҮНГ ЗАКОНЫМ) ПЭНГЫДЭМДЫМЭ НЭРГЭН

*СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ
УШЭМЫН ЧРЭЗВЫЧАЙНЫЙ VIII-шэ СОВЭТ СЙЭЗДЫН
ПОСТАНОВЛЭНИЙЖЭ*

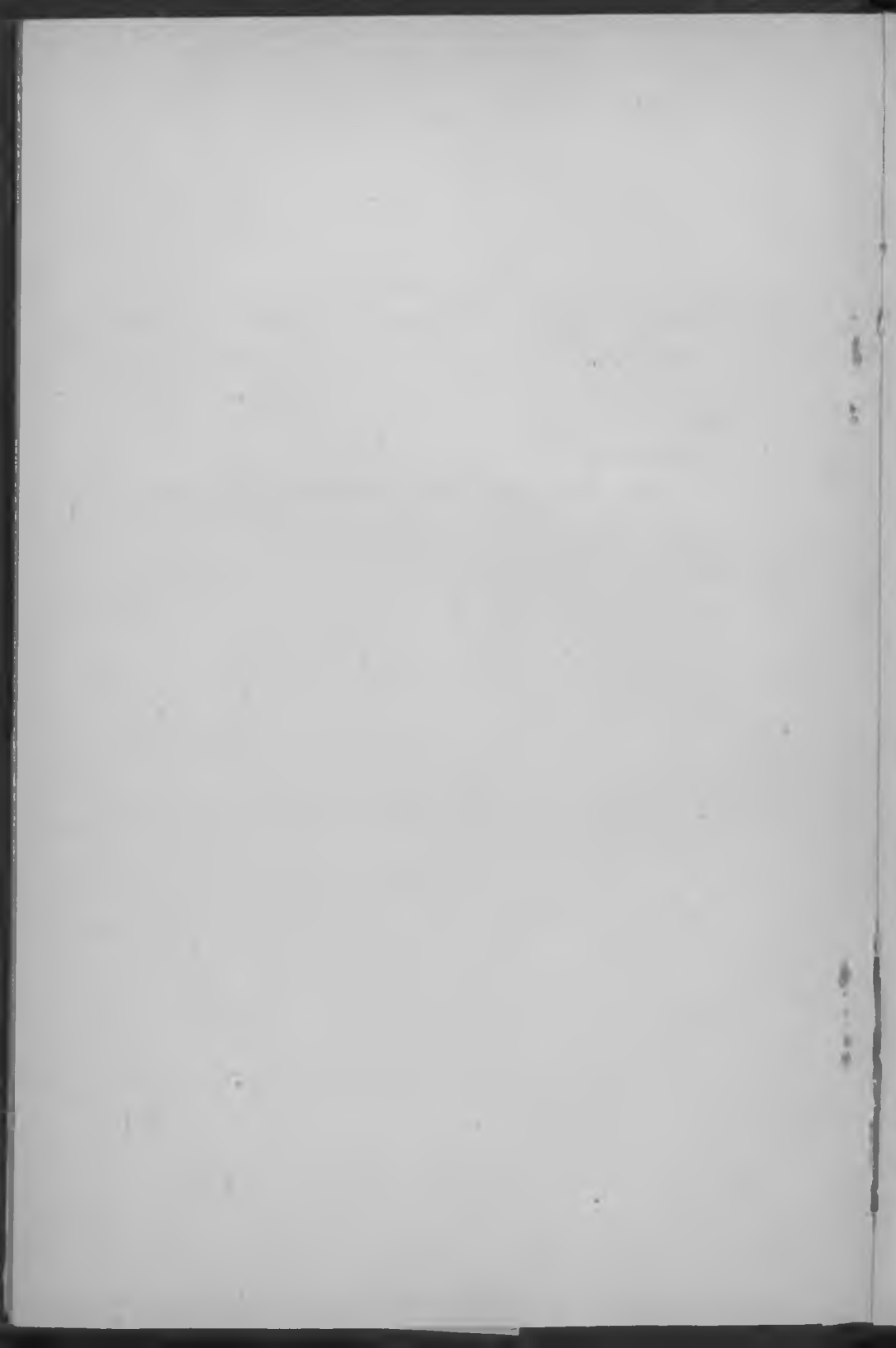
СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК-
ШАМЫЧ УШЭМЫН ЧРЭЗВЫЧАЙНЫЙ VIII-шэ
СОВЭТ СЙЭЗДШЭ ПОСТАНОВИТЛА:

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК-
ШАМЫЧ УШЭМЫН КОНСТИТУЦИЙЖЫМ (ТҮНГ
ЗАКОНЖЫМ), СЙЭЗДЫН РЕДАКЦИОННО
КОМИССИЙЖЭ ПУМО РЕДАКЦИЙ ДЭНЭ
ПЭНГЫДЭМДАШ.

СЙЭЗД ПРЕЗИДИУМ.

*Москва, Кремль,
1936 иш 5-шэ декабрь.*

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ КОНСТИТУЦИЙ (ТҮНГ ЗАКОН)

I ГЛАВА

ОБЩЭСТВЭННЭ УСТРОЙСТВО

1 статья. Совет Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэм пашазэ дэн крэсаньык-шамычын социалистический государствэ.

2 статья. ССР Ушэмын политический нэгызшэ тидэ помещик дэн капиталист властым сұмырымэк да пролетар диктатурым сэнэн налмэк кушкын шушо да пэнгьдэмшэ шэмэр депутат-шамычын Советышт улыт.

3 статья. ССР Ушэмыштэ пұтынь властым шэмэр депутат Совет гоч ола дэн йалысэ шэмэр-шамыч кучат.

4 статья. ССР Ушэмын экономический нэгызшэ—капиталистический системан озанлыкым пытарымэк, производство орудий дэн средствеылан частнэ собственным отмэнитлымэк да айдэмэ айдэмым эксплуатироватлымым пытарымэк пэнгьдэмшэ социалистический систем озанлык да производство орудий дэн средствеылан социалистический собственность.

5 статья. ССР Ушэмыштэ социалистический собственность йа государствэннэ собственность форман (пұтынь калык пого), йа коопэративнэ-колхозный собственность форман (посна колхоз-шамычын собственностьышт, коопэратив ушэм-шамычын собственностьышт).

6 статья. Мландэ, тудын ньэдржэ, вўд, чодра, завод, фабрик, шахтэ, рудник, кўртнў корно, вўд дэн йуж транспорт, банк, свьазь средствэ, государствын организоватлымэ шўлдра йал озанлык прэдприятий-шамыч (совхоз, ма-

шина-трактор станций-шамыч да монь), тугак ола дэн промышлэннэ пунктласэ коммунальнэ прэдриятый-шамыч да илымэ тўн фонд—государствын собствэнностьшо, вэс сэмын манаш, пўтынь калыкын погыжо улыт.

7 статья. Колхоз дэн коопэратив организацийлантэ общэствэннэ прэдриятый-шамыч нунын чонан да чондымо инвэнтарышт, колхоз дэн коопэративнэ организаций-шамычын ыштымэ продукцийышт, тугак нунын общэствэннэ сурт оралтышт колхоз дэн коопэративнэ организаций-шамычын общэствэннэ социалистичэский собствэнностьышт улыт.

Йал озанлык артэлын уставшэ почэщ, общэствэннэ колхозно озанлыкын тўн доходшо дэч посна, кажнэ колхозно сурт шкаланжэ кучылташ изирак сурт-олмо мландым, сурт-олмэш ыштымэ подсобный озанлыкым, илымэ пўртым, продуктивнэ вольыкым, сурт кайыкым да йал озанлык тыгыдэ инвэнтарыым куча.

8 статья. Колхоз-шамычын кучымо мландэ йара да срокдымын, вэс сэмын манаш, курымэшлан нунылан пэнгыдэмдалтэш.

9 статья. ССР Ушэмыштэ озанлыкын господствуйущий формо улшо социалистичэский систэм озанлык дэнэ йыгырэ шкэт озанлык да кустарь-шамычын шкэ вийышт дэнэ, вэсын пашажым эксплоатироватлыдэ виктарымэ тыгыдэ частнэ озанлыкат закон дэнэ лийын кэртэш.

10 статья. Граждан-шамычын трудовой доходыштан да аныкыштан, илымэ пўртлан да подсобный сурт озанлыклан, сурт озанлыкысэ ўзгарлан, шкэ кўлэшлан да удобствалан кучылтмо ўзгарлан личнэ собствэнность правам, тугак граждан-шамычын личнэ собствэнностьыштым наследоватлымэ правамат закон арала.

11 статья. ССР Ушэмын озанлык илышыжэ, общэствэнный пойанлыкым кугэмдышаш, шэмэр калыкын матэриальнэ дэн культур илышыжым чарныдэ нўлтышаш, ССР Ушэмын нэзависимостьшым пэнгыдэмдышаш да тудын обороноспособностьшым вийандышаш вэрч государствэннэ калык озанлык план дэнэ ышталтэш да виктаралтэш.

12 статья. Паша—ССР Ушэмыштэ „кў пашам ок ыштэ,

тудо ок коч“ прүтүд почэш пашам ыштэн кэртшэ кажнэ гражданынын обязанностьшо дэн чэстьшэ.

ССР Ушэмыштэ „кажнэ дэч способностьшо сэмын, кажнылан паша ыштымыжэ сэмын“ социализм принцип шукталтэш.

II ГЛАВА

ГОСУДАРСТВЭННЭ УСТРОЙСТВО

13 статья. Совет Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэм төр праван Совет Социалистический Рэспублик-шамычын шкэ кумылышт дэнэ ушынымышт нэгызэш ышталтшэ ушэм государствэ. Ушэм государствыш пурат:

Российский Совет Фэдэративнэ Социалистический Рэспублик,

Украинский, Совет Социалистический Рэспублик,

Бэлорусский Совет Социалистический Рэспублик,

Азэрбайджанский Совет Социалистический Рэспублик,

Грузинский Совет Социалистический Рэспублик,

Армянский Совет Социалистический Рэспублик,

Туркмэнский Совет Социалистический Рэспублик,

Узбэкский Совет Социалистический Рэспублик,

Таджикский Совет Социалистический Рэспублик,

Казахский Совет Социалистический Рэспублик,

Киргизский Совет Социалистический Рэспублик.

14 статья. Совет Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэм вэдэнийышкыжэ ышкэнжын властын высший органышт да государствэннэ управлэнын органышт гоч пурат:

а) Ушэмын мэждународно кыл кучымаштэ прэдставительствэ, моло государствэ-шамыч дэнэ договорым ыштымаш да ратифицироватлымаш;

б) сар дэн тыныслык йодыш-шамыч;

в) ССР Ушэмыш у рэспублик-шамычым пуртымаш;

г) ССР Ушэм Конституцийым шуктэн шогымым тэргымаш да ушэм рэспублик-шамычын Конституцийыштым ССР Ушэмын Конституцийжэ дэнэ кэлыштарымым обэспэчитлымаш;

д) ушэм рэспублик-шамыч коклаштэ границэ вашталтым утвэрдитлымаш;

е) у край дэн область-шамыч ыштымым, тугак ушэм республик составыштэ у автономно республик-шамыч ыштымым утвэрдитлымаш;

ж) ССР Ушэм обороно организоватлымаш да ССР Ушэмын пүтынь вооружонно вийжым вуйлатымаш;

з) государственнэ монопольо нэгызэш внешний торговльо паша;

и) государственын бэзопасностьшо аралымаш;

к) ССР Ушэм калык озанлык планжым установитлымаш;

л) ССР Ушэм государственнэ йэдиный бүүджэтым, тугак ушэмысэ, республикласэ да вэрласэ бүүджэтыш пурышо нэлог дэн доходым утвэрдитлымаш;

м) пүтынь ушэмысэ значэньан банкым, промышлэннэ дэн йал озанлык учрэждэньэ да прэдприятий, тугак торгоайышэ прэдприятий-шамычым вуйлатымаш;

н) транспорт дэн свьазь пашам вуйлатымаш;

о) окса дэн кредит систэмым вуйлатымаш;

п) государственнэ страхованьым организоватлымаш;

р) зайом-шамычым налмаш да пумаш;

с) мландэ, тугак ньэдр, чодра да вүүд кучылтмаштэ тўн корным¹⁾ установитлымаш;

т) калык тунуктымо дэн калык тазалык аралымэ шотышто тўн корным установитлымаш;

у) калык озанлык учот пашаштэ йэдиный систэмым организоватлымаш;

ф) паша нэргэн закон лукмашын тўнжым установитлымаш;

х) суд ышталтмаш да суд пашам виктарымэ нэргэн законым лукмаш; уголовно дэн гражданский кодэкс-шамыч;

ц) ушэмысэ гражданствэ нэргэн закон-шамыч; вэс эллагыч толшо-шамычын правашт нэргэн закон-шамыч;

ч) амнистий нэргэн пүтынь ушэмысэ актым лукмаш.

15 статья. Ушэм республик-шамычын сувэрэнитэтышт²⁾ ССР Ушэм Конституцийын 14-шэ статьяштыжэ ончыктымо нарэ гына ограничиватлалтын. Тыштэ ончыктымо дэч моло шотышто кажнэ Ушэм республик государственнэ властыым

¹⁾ Тўн корным—основные начала.

²⁾ Сувэрэнитэт—шкэ вуйа пашам виктарымэ права.

самостоятельнэ шуктэн шога. Ушэм республик-шамычын сувэрэннэ праваштым ССР Ушэм арала.

16 статья. Кажнэ Ушэм республикын шкэ Конституцийжэ уло. Тидэ Конституций республикын шкэ ойэртэм-жым шотыш налын, ССР Ушэмын Конституций дэнэ тұрыс кэлыштаралт ышталтэш.

17 статья. Кажнэ Ушэм республикын ССР Ушэм гыч шкэ эрыкшэ дэнэ лэкмэ права аралалтэш.

18 статья. Ушэм республик-шамычын тэриторийышт нунын кэлшыдэ ышталталт ок кэрт.

19 статья. ССР Ушэмын законжо ушэмысэ чыла республик-шамычын тэриторийыштышт ик гайак виян улыт.

20 статья. Ушэм республикын законжо пұтынь ушэмысэ закон дэнэ кэлшыдымэ годым пұтынь ушэмысэ закон илышышкэ пура.

21 статья. ССР Ушэмысэ граждан-шамычлан ушэмысэ йэдиный гражданствэ ышталтэш.

Ушэм республикын кажнэ гражданинжэ ССР Ушэмын гражданинжэ улэш.

22 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социалистический Республикыштэ улыт: Азово-Черноморский, Дальнэ-Восточный, Западнэ-Сибирский, Красноярский, Сэвэро Кавказский край-шамыч; Воронежский, Восточно-Сибирский, Горьковский, Западный, Ивановский, Калининский, Кировский, Куйбышевский, Курский, Ленинградский, Московский, Омский, Орэнбургский, Саратовский, Свэрдловский, Сэвэрный, Сталинградский, Чэльябинский, Ярославский область-шамыч; Татарский, Башкирский, Дагэстанский, Бурят-Монгольский Кабардино - Балкарский, Калмыцкий, Карэльский, Коми. Крымский, Марийский, Мордовский, Нэмцэв - Поволжйэ, Сэвэро-Осэтинский, Удмуртский, Чэчэно-Ингушский, Чувашский, Йакут автономно совет социалистический республик-шамыч; Адыгэйский, Йэврэйский, Карачайэвский, Ойротский, Хакасский, Чэркэсский автоном область-шамыч.

23 статья. Украинский Совет Социалистический Республикыштэ улыт: Винницкий, Днэпропэтровский, Донэцкий, Кийэвский, Одэсский, Харьковский, Чэрниговский область-

шамыч да Молдавский Автономно Совет Социалистический Рэспублик.

24 статья. Азербайджанский Совет Социалистический Рэспубликыштэ Нахичеванский Автономно Совет Социалистический Рэспублик дэн Нагорно-Карабахский автономно область улыт.

25 статья. Грузинский Совет Социалистический Рэспубликыштэ Абхазский АССР, Аджарский АССР да Йуго-Осетинский автономно область улыт.

26 статья. Узбекский Совет Социалистический Рэспубликыштэ Кара-Калпакский АССР уло.

27 статья. Таджикский Совет Социалистический Рэспубликыштэ Горно-Бадахшанский автономно область уло.

28 статья. Казахский Совет Социалистический Рэспубликыштэ Актюбинский, Алма-Атинский, Восточно-Казахстанский, Западнэ-Казахстанский, Карагандинский, Кустанайский, Сэвэро-Казахстанский, Йужно - Казахстанский область-шамыч улыт.

29 статья. Армянский ССР-ыштэ, Бэлорусский ССР-ыштэ, Туркмэнский ССР-ыштэ да Киргизский ССР-ыштэ автономно рэспублик, тугак край дэн область-шамыч укэ улыт.

III ГЛАВА

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ ГОСУДАРСТВЭ ВЛАСТЬЫН ВЫСШИЙ ОРГАНЖЭ-ШАМЫЧ

30 статья. ССР Ушэм государствэннэ-властьын высший органжэ—ССР Ушэм Вэрховно Совет.

31 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет ССР Ушэм Конституцийын 14 статьяжэ почэш чыла правам илышыш пуртэн шога. Тидэ права, Конституцийын ончыктымыжо почэш, ССР Ушэм Вэрховно Советлан подотчотно улшо ССР Ушэм орган-шамычын: ССР Ушэм Вэрховно Совет президиумын, ССР Ушэм Калык Комиссар Советын да ССР Ушэм Калык Комиссариат-шамыч компэтэнцийышкэ ок пуро.

32 статья. ССР Ушэмын закон лукмо властьышым ССР Ушэмын Вэрховно Советшэ гына шуктэн шога.

33 статья. ССР Ушэмын Вэрховно Советшэ кок палатан: Ушэм Совет да Национальность-шамыч Совет.

34 статья. Ушэм Советым ССР Ушэм граждан-шамыч сайлымаш округлаштэ тыгай нормо дэнэ сайлат: 300 түжэм насэлэнийлан ик дэпутат.

35 статья. Национальность-шамыч Советым ССР Ушэм граждан-шамыч ушэм дэн автономно республиклаштэ, автономно область дэн национальнэ округлаштэ тыгай нормо дэнэ сайлат: кажнэ ушэм республик 25 дэпутатым, кажнэ автономно республик 11 дэпутатым, кажнэ автономно область 5 дэпутатым да кажнэ национальнэ округ 1 дэпутатым.

36 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет ныл ий сроклан сайлалтэш.

37 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын кок палатыжат:—Ушэм Совет дэн Национальность-шамыч Совет ик төр праван улыт.

38 статья. Ушэм Совет дэн Национальность-шамыч Совет закон лукташ ик төр инициативан улыт.

39 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын кок палатыжгэ кажныжэ тыгылай шуқырак йүк дэнэ приниматлат гын, закон пэнгыздэмдымылан шотлалтэш.

40 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет лукмо закон Ушэм республикласэ йылмэ дэнэ, ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиум прэдсэдатель дэн сэкретарьын кид пышталтын публиковатлалтэш.

41 статья. Ушэм Совет дэн Национальность-шамыч Советын сэссийышт ик жапыштак тўналыт да ик жапыштак пэтырнат.

42 статья. Ушэм Совет Ушэм Советын прэдсэдательжым да тудын кок замэститэльжым сайла.

43 статья. Национальность-шамыч Совет Национальность-шамыч Советын прэдсэдательжым да тудын кок замэститэльжым сайла.

44 статья. Ушэм Совет дэн Национальность-шамыч Советын прэдсэдательышт шкэ палатыштын засэданыштым вуйлатат да нунын көргө распорядкыштым виктарэн шогат.

45 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын кок палатыштгэ

пырлыа ушнэн засэданыым эртарымэ годым, засэданыым Ушэм Советын прэдсэдательжэ да Национальность-шамыч Советын прэдсэдательжэ чэрэт дэнэ вуйлатат.

46 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын сэссийжым ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжо идалыккан кок кана пога.

Чэрэтымэ сэссий-шамычым ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжо күлэшлан шотлымыжо почэш альэ ушэм республик-шамыч кокла гыч иктыжын трэбоватлымыжэ почэш пога.

47 статья. Ушэм Совет дэн Национальность-шамыч Совет коклаштэ кэлшыдымаш лэктэш гын, вопрос паритэтнэ¹⁾ шот дэнэ ышталтшэ согласительнэ комиссийлан разрешитлаш пуалтэш. Согласительнэ комиссий кэлшымаш рэшэныым луктын ок кэрт альэ тудын рэшэнийжэ иктаж кудо палатыжлан ок кэлшэ гын, вопрос палатлаштэ кокымшо гана ончалтэш. Кок палатгэ кэлшыман ик рэшэныыш огыт шу гын, ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжо ССР Ушэм Вэрховно Советым распускатла да угыч сайлымашым назначатла.

48 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет кок палатын пырлыа эртарымэ засэданыыштышт ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиумым тыгай составаным сайла: ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжын прэдсэдательжэ, тудын луатик замэстительжэ, Президиумын сэкретарьжэ да Президиумын 24 члэнжэ.

ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиум шкэнжын чыла пашаштыжэ ССР Ушэм Вэрховно Советлан отчотым пуэн шога.

49 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиум:

- а) ССР Ушэм Вэрховно Советын сэссий-шамычшым пога;
- б) ССР Ушэм еийыштэ улшо закон-шамычым умылтара, указым луктэда;
- в) ССР Ушэм Колституцийын 47-шэ статьяжэ нэгызэш ССР Ушэм Вэрховно Советым распускатла да угыч сайлымашым назначатла;

¹⁾ Паритэтнэ комиссий—кок Совет гычат ик төр прэдставительстван комиссий.

г) шкэ инициативыжэ дэнэ альэ ушэм рэспублик кокла гыч иктыжын трэбоватлымыжэ почэш, пүтынь калык дэч йодмашым ышта (рэфэрэндумым эртар);

д) ССР Ушэм Калык Комиссар Советын да Ушэм Рэспубликласэ Калык Комиссар Совет-шамычын постановленьышт дэн распорьяжэньыштым законлан кэлшыдымышт го-дым отмэнитла;

е) ССР Ушэм Вэрховно Совет сэссий кокла жапыштэ ССР Ушэм Калык Комиссар Совет прэдсэдательын ончаш пумыжо почэш ССР Ушэмын поснэ Калык Комиссаржэ-шамычым должность гыч утара да вэсым шогалта, варажым ССР Ушэм Вэрховно Советлан пэнгыдэмдаш пуа;

ж) ССР Ушэм ордэн-шамыч дэнэ наградитла да почотно званьэ-шамычым пуа;

з) помилованьэ правам илышыш пурта;

и) ССР Ушэм вооружонно вийын высший командова-ньыжым шогалта да вашталта;

к) ССР Ушэм Вэрховно Советын сэссий кокла жапыштэ ССР Ушэм ўмбак сар нападэний лийэш гын, альэ агрэссий дэч ваш-ваш полшэн аралалтмэ шотышто мэждународно договор почэш налмэ обэзатэлыствым шукташ кўлэш лиймэ го-дым сар улмым увэртара;

л) общо да частичнэ мобилизацийым увэртара;

м) мэждународно договор-шамычым ратифицироватла;

н) ССР Ушэмын полномочно прэдставитэлыжэ-шамычым иностраннэ государствылашкэ шогалта да мөнгэш ўжын конда;

о) тудын пэлэн лийаш акрэдитоватлымэ¹⁾ моло госу-дарствэnnэ дипломатический прэдставитэлы-шамычын вэ-ритэлынэ да отзывной грамотыштым приниматла.

50 статья. Ушэм Совет дэн Национальнэ-шамыч Совет мандатнэ комиссий-шамычым сайлат, нунышт кажнэ палатысэ дэпутат-шамычын полномочийыштым тэргат.

Мандатнэ комиссийын ончаш пумэкыжэ палатэ-шамыч полномочийым йа признатлаш, йа посна дэпутат-шамычым сайлымашым кассироватлаш рэшатлат.

---

1) Акрэдитоватлымэ—уполномочэnnэ.

51 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет, кунам тудо күлэшлан шотла, кэч могай паша дэнат следствэннэ дэн рэвизионно комиссий-шамычым назначатла

Чыла учрэждэньэ дэн должностьшто шогышо йэншамыч ты комиссий-шамычын трэбованыштым шукташ да нунылан күлэш материал дэн документым пуаш обазан улыт.

52 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет депутатым ССР Ушэм Вэрховно Советын кэлшымыжэ дэч посна, а ССР Ушэм Вэрховно Совет сэссий коклаштэ ССР Ушэм вэрховно Совет Президиумын кэлшымыж дэч посна суд ончык мут кучаш шогалташ альэ арэстоватлаш ок лий.

53 статья. Полномочий жап эртымэк, альэ ССР Ушэм Вэрховно Советым срок дэч ончыч распускатлымэк, ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжо угыч сайлымэ ССР Ушэм Вэрховно Советын ССР Ушэм Вэрховный Советын у Президиумжым ыштымэшкыжэ шкэ полномочийжым огэш кудалтэ.

54 статья. Полномочий жапшэ эртымэк альэ ССР Ушэм Вэрховно Совет срок дэч ончыч распускатлалтэш гын, ССР Ушэм Вэрховно Советын Президиумжо полномочий жап эртымэк альэ ССР Ушэм Вэрховно Советым распускатлымэ кэчэ гыч кок тылзэ жап дэч утла шуйыдэ угыч сайлымашым назначатла.

55 статья. Угыч сайлымэ ССР Ушэм Вэрховно Советым, ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиумын тошто составшэ сайлымэнгэ ик тылзэ дэч вараш коддэ пога.

56 статья. ССР Ушэм Вэрховно Совет кок палатын пырлыа ыштымэ заседаныштышт ССР Ушэм Правитэльствым—ССР Ушэм Калык Комиссар Советым ышта.

IV ГЛАВА

УШЭМ РЭСПУБЛИК ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЫН ВЫСШИЙ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

57 статья. Ушэм рэспублик государствэннэ властын высший органжэ Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ улэш.

58 статья. Ушэм Рэспубликын Вэрховно Советшым рэспубликын граждэнжэ-шамыч ныл ий сроклан сайлат.

Представительствэ нормо-шамыч ушэм рэспублик-шамычын Конституцийлаштышт установитлалтыт.

59 статья. Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ шкэтын гына рэспубликын закон лукшо органжэ лийын шога.

60 статья. Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ:

а) рэспубликын Конституцийжым приниматла да ССР Ушэм Конституцийын 16-шо статьяжэ почэш тушко вашталтыш-шамычым пурта;

б) шкэнжын составыштыжэ улшо автономно рэспублик-шамычын Конституцийыштым пэнгьдэмда да нунын тэриторийыштлан границым палэмда;

в) рэспубликын калык-озанлык планжым да б́уджэтшым пэнгьдэмда;

г) Ушэм рэспубликысэ судэбнэ органын судитлымэ граждан-шамычлан амнистийым ышташ да помиловатлаш праван.

61 статья. Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ Ушэм рэспублик Вэрховно Советын Президиумжым тыгай составаным сайла: Ушэм рэспублик Вэрховно Совет Президиумын прэсэдательжым, тудын замэститэльжэ-шамычым, Президиум сэкретарьым да Ушэм рэспублик Вэрховно Совет Президиумын члэнжэ-шамычым.

Ушэм рэспублик Вэрховно Совет Президиумын полномочийжэ Ушэм рэспублик Конституций дэнэ палэмдалтэш.

62 статья. Засэданым эртараш Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ шкэ прэсэдательжым да тудын замэститэльжэ-шамычым сайла.

63 статья. Ушэм рэспубликын Вэрховно Советшэ Ушэм рэспубликын Правительствыжым—Ушэм рэспублик Калык Комиссар Советым ышта.

V ГЛАВА

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМЫН ГОСУДАРСТВЭННЭ УПРАВЛЭНЬЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

64 статья. Совет Социалистический Рэспублик - шамыч Ушэм государствэннэ властын высший исполнительнэ

да распорядительнэ органжэ—ССР Ушэм Калык Комиссар Совет.

65 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар Совет ССР Ушэмын Вэрховно Совет ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа, а Вэрховно Советын сэссий коклаштэ ССР Ушэм Вэрховно-Совет Президиум ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа.

66 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар Совет вийыштэ улшо закон нэгызэш адак тудым шуктышашлан лийын постановлэний дэн распорьяжэньым луктэш да нуным шуктэн шогымым тэрга.

67 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар Советын постановлэньэ дэн распорьяжэньэ-шамыч ССР Ушэм тэриторий мучко обазательнэ шукталтшаш улыт.

68 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар Совет:

а) ССР Ушэмын пүтынэ ушэмысэ да ушэм рэспубликанский Калык Комиссариат-шамычын да тудлан подвэдомствэннэ улшо моло озанлык дэн культурно учрэдэньэ-шамычын пашаштым ушэн виктарэн шога;

б) калык озанлык планым, государствэннэ бұджэтым ылышыш пуртышашлан да кредит-окса систэмым пэгыдэм-даш мэрым ышта;

в) общэствэннэ порадкэ кучымо, государствэннэ интэрэсшым да граждан-шамычын праваштым аралышашлан мэрым ышта;

г) моло государствэ дэнэ ваш-ваш кыл кучымым общо вуйлатэн шога;

д) дэйтвительнэ войэннэ службыш ий йэда мыньар йэн налшашым палэмда, элысэ вооружонно вий-шамыч общо стронитэльством вуйлата;

е) күлэш годым, ССР Ушэм Калык Комиссар Совет пэлэн озанлык, культурно да оборонно стронитэльствэ паша дэнэ лұмын комитэт дэнэ Главнэ управлэньэ-шамычым ышта.

69 статья. ССР Ушэмын компэтэндышкыжэ пуртымо управлэньэ дэн озанлык отрасльлаштэ ССР Ушэм Калык Комиссар Советын: Ушэм рэспублик Калык Комиссар Совет постановлэнийышт дэн распорьяжэньыштым чараш да ССР Ушэм Калык Комиссар-шамычын приказышт дэн инструкторыштым отмэнитлаш праважэ уло.

70 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар Советым ССР Ушэм Вэрховно Совет тыгай составаным ышта:

ССР Ушэм Калык Комиссар Советын прэдсэдательжэ;

ССР Ушэм Калык Комиссар Совет прэдсэдательын замэститэль-шамычшэ;

ССР Ушэм Государствэннэ планово комиссийын прэдсэдательжэ;

Совет Контроль Комиссийын прэдсэдательжэ;

ССР Ушэм Калык Комиссар-шамыч;

Заготовко Комитэтын прэдсэдательжэ;

Искусство паша Комитэтын прэдсэдательжэ;

Высшэ школ паша Комитэтын прэдсэдательжэ.

71 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын депутатшэ ССР Ушэм Правительствылан альэ ССР Ушэм Калык Комиссарлан йодмашым пуа гын, нуно тудлан соотвэтсвуйущий палатэш кум кэчэ эртымэ дэч ончыч шомак д-н йа возымаш дэн вашмутым пуаш обэзан улыт.

72 статья. ССР Ушэм Калык Комиссар-шамыч ССР Ушэм компэтэнцийыш пурышо государствэннэ управлэньэ отрасль-шамычым вуйлатэн шогат.

73 статья. Вийыштэ улшо закон-шамыч нэгызэш, тугак ССР Ушэм калык Комиссар Советын постановлэнийжэ дэн распорьяжэнь-шамычшэ нэгызэш, тудым шуктыпашлан лийын, ССР Ушэм Калык Комиссар-шамыч соотвэтсвуйушо калык комиссариат компэтэнцийышт прэдэлыштэ приказым да инструкциым луктыт, тудым шуктымым тэргат.

74 статья. ССР Ушэм Калык Комиссариат-шамыч йа пүтунь ушэмсэ, йа ушэм-республиканский улыт.

75 статья. Пүтынь ушэмысэ Калык Комиссариат-шамыч нунылан пуымо государствэннэ управлэньэ отрасльым ССР Ушэмын чыла тэриторийыштыжэ йа вигак, йа шкэныштын шогалтымэ органышт гоч вуйлатэн шогат.

76 статья. Ушэм-республиканский Калык Комиссариат-шамыч нунылан пуымо государствэннэ управлэньэ отрасльым, правил сэмын, ушэм республикласэ ик лүман Калык Комиссариат-шамыч гоч вуйлатат, а вигакшэ ССР Ушэм Вэрховно Совет Президиумын пэнгыдэмдымэ списокэ дэнэ

ончыктэн пумо ограниченэ посна прѣдприятий-шамычым вэлэ виктарат.

77 статья. Пўтынъ ушэмысэ Калык Комиссариатлан тыгай Калык Комиссариат-шамыч шотлалтыт:

Обороно;
Иностраннэ пашам виктарышэ;
Внэшнъэ торговльо;
Путьэй сообщэний;
Свьязь;
Вўд транспорт;
Нэлэ промышлэнность.
Оборонно промышлэнность.

78 статья. Ушэм-республиканский Калык Комиссариатлан тыгай Калык Комиссариат-шамыч шотлалтыт:

Пищэвой промышлэнность;
Куштылго промышлэнность;
Чодра промышлэнность;
Мландэ паша;
Пырчан шурно дэн вольык ончышо совхоз-шамыч;
Финансэ;
Внутрэннэ торговльо;
Внутрэннэ пашам виктарышэ;
Йустицэ;
Тазалыкым аралымэ.

VI ГЛАВА

УШЭМ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧЫН ГОСУДАРСТВЭННЭ УПРАВЛЭНЬЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

79 статья. Ушэм республикыштэ государствэннэ властын высший исполнительнэ да распорядительнэ органжэ— Ушэм республик Калык Комиссар Совет.

80 статья. Ушэм республик Калык Комиссар Совет Ушэм республикын Вэрховно Совет ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа, а Ушэм республик Вэрховно Советын сэссий коклаштэ Ушэм республик Вэрховно Совет Президиум ончылно мутым куча да, тудлан отчотым пуа.

81 статья. ССР Ушэмын да Ушэм республикын вий-ыштэ улшо законышт да ССР Ушэм Калык Комиссар Совет постановлэнийышт дэн распорьяжэнышт нэгызэш, да нуным шуктышашлан лийын, Ушэм республик Калык Комиссар Совет постановлэний дэн распорьяжэныжым луктэш да нуным шуктэн шогымым тэрга.

82 статья. Автономно республик Калык Комиссар Советын постановлэнийышт дэн распорьяжэныштым чараш, адак край, область дэн автономно область шэмэр депутат-шамыч совет исполнительнэ комитэт-шамычын рэшэнийышт дэн распорьяжэныштым отмэнитлаш Ушэм республик Калык Комиссар Советын праважэ уло.

83 статья. Ушэм республик Калык Комиссар Советым Ушэм республик Вэрховно Совет тыгай составаным ышта:

Ушэм республик Калык Комиссар Советын прэдсэдательжэ;

Прэдсэдательын замэститэльжэ-шамыч;

Государствээнэ планово комиссийын прэдсэдательжэ;

Калык Комиссар-шамыч;

Пищэвой промышлэнность;

Куштылго промышлэнность;

Чодра промышлэнность;

Мландэ паша;

Пырчан шурно дэн вольык ончышо совхоз-шамыч;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Внутрэннэ пашам виктарышэ;

Йустицэ;

Тазалык аралымэ;

Туныктымо паша;

Вэрласэ промышлэнность;

Коммунальнэ озанлык;

Социальнэ обэспэчэньэ;

Заготовко Комитэт уполномочэнный;

Искусство паша управлэньэ начальнык;

Пүтынэ Ушэмысэ Калык Комиссариат-шамычын уполномочэнныйышт.

84 статья. Ушэм республикын Калык Комиссар-шамычшэ

Ушэм республикын компэтэнцийышкыжэ пурышо государствэннэ управлэньэ отрасль-шамычым вуйлатэн шогат.

85 статья. ССР Ушэмын да Ушэм республикын законышт нэгызэш, ССР Ушэм да Ушэм республик Калык Комиссар Советын постановлэнийышт дэн распорьяжэнышт нэгызэш, ССР Ушэмын ушэм-республиканский Калык Комиссариат-шамычын приказышт дэн инструкцышт нэгызэш, нувым шуктышашлан лийын Ушэм республик Калык Комиссар-шамыч шкэ Калык Комиссариатыштын компэтэнцийышкышт пурышо приказ дэн инструкцо-шамычым луктыт.

86 статья. Ушэм республик Калык Комиссариат-шамыч ушэм-республиканский альэ республиканский улут.

87 статья. Ушэм республиканский Калык Комиссариат-шамыч Ушэм республик Калык Комиссар Советлан, тугак ССР Ушэмын ушэм-республиканский Калык Комиссариатлан подчиньатлалтын нунылан пуымо государствэннэ управлэньэ отрасльым вуйлатат.

88 статья. Республиканский Калык Комиссариат-шамыч Ушэм республик Калык Комиссар Советлан вигак подчиньатлалтын нунылан пуымо государствэннэ управлэньэ отрасльым вуйлатат.

VII ГЛАВА

АВТОНОМНО СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕСПУБЛИК-ШАМЫЧ ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЫН ВЫСШИЙ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

89 статья. Автономно республик государствэннэ властын высший органжэ—АССР-ын Вэрховно Советшэ.

90 статья. Автономно республикын Вэрховно Советшым республикысэ граждан-шамыч ныл ий сроклан сайлат. Прэдставитэльствэ нормо Автономно республикын Конституциныштыжо ончыкталтэш.

91 статья. Автономно республикын Вэрховно Советшэ АССР-ын закон лукшо йэдинствэннэ органжэ лийын шога.

92 статья. Кажнэ Автономно республикын, шкэ Автономно республик ойыртэмжым шотыш налын да Ушэм рес-

публикын Конституцийжо дэнэ тўрыс кэлыштарэн ыштымэ шкэ Конституцийжо уло.

93 статья. Шкэнжын Конституцийжо почэш Автономно рэспубликын Вэрховно Советшэ Автономно рэспублик Вэрховно Советын Президиумжым сайла да Автономно рэспублик Калык Комиссар Советым ышта.

VIII ГЛАВА

ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЬЫН ВЭРЛАСЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

94 статья. Крайлаштэ, областьлаштэ, автономно областьлаштэ, округлаштэ, районлаштэ, олалаштэ, йаллаштэ (станциялаштэ, йаллаштэ, хуторлаштэ, кишлаклаштэ, ауллаштэ) государствэннэ властьын органышт шэмэр депутат-шамычын Советышт улыт.

95 статья. Край, область, автономно область, округ, район, ола, йаллаштэ (станция, йал, хутор, кишлак, ауллаштэ) соотвэтствэннэ крайысэ, областьысэ, автономно областьысэ, округысо, районысо, оласэ, йалысэ шэмэр-шамыч шэмэр депутат-шамыч Советым кок ий сроклан сайлат.

96 статья. Шэмэр депутат-шамыч Советыш прэдставительствэ нормо ушэм рэспублик-шамычын Конституцийшт дэнэ ончыкталтэш.

97 статья. Шэмэр депутат-шамычын Советышт нунылан подчиньонно улшо управлэньэ органын пашажым вуйлатат, государствэннэ порьадкэ аралымым, закон шуктэн шогымым да граждан-шамычын правашт аралымым обеспэчитлэн шогат, вэрысэ озанлык дэн культурно строительствэ пашам вуйлатат, вэрысэ бўджэтым ышатат.

98 статья. Шэмэр депутат-шамычын Советышт нунылан ССР Ушэм дэн Ушэм рэспубликын законышт дэнэ пуымо права чоло рэшэньым луктыт да распоряжэньым пуат.

99 статья. Край, область, автономно область, округ, район, ола дэн йалысэ шэмэр депутат-шамыч Советын исполнительнэ да распорядительнэ органышт—нунын сайлымэ исполнительнэ комитэтышт улыт. Тушко комитэт прэд-

сэдэтэль, тудын замэститэль - шамычшэ сэкрэтарьжэ да члэн-шамыч пурат.

100 статья. Ушэм рэспублик-шамычын Конституцийшт ончыктымo почэш изирак йаллаштэ шэмэр депутат-шамыч йал советын исполнительнэ дэн распорядительнэ органжэ— нунын сайлымэ прэдседатэль, тудын замэститэльжэ да сэк- рэтарь улыт.

101 статья. Шэмэр депутат-шамыч Советын исполни- тельнэ органжэ-шамыч нуным сайлышэ шэмэр депутат-ша- мыч Советлан, тугак кұшнө шогышо шэмэр депутат-ша- мыч Советын исполнительнэ органжыланат отчотым вигак пуэн шогат.

IX ГЛАВА

СУД ДА ПРОКУРАТУР

102 статья. ССР Ушэмыштэ правосудийым ССР Ушэмын Вэрховно Судшо, ушэм рэспублик-шамычын Вэрховно Су- дышт, край дэн область суд-шамыч, автономно рэспублик дэн автономно область суд-шамыч, окружной суд-шамыч ССР Ушэм Вэрховно Советын постановленийжэ почэш ышталтшэ ССР Ушэмысэ спэциальнэ суд-шамыч да калык суд-шамыч илышыш пуртэн шогат.

103 статья. Чыла судлаштэ паша, закон дэнэ лұмын ончыктымo дэч моло паша калык засэдатэль-шамыч участий дэнэ ончалтэш.

104 статья. ССР Ушэмын Вэрховно Судшо — высший судэбнэ орган. ССР Ушэмын Вэрховно Судшылан ССР Ушэм дэн Ушэм рэспублик-шамыч чыла судэбнэ орган-ша- мычын суд пашаштым эскэрэн шогымаш пуалтэш.

105 статья. ССР Ушэмын Вэрховно Судым да ССР Ушэмын спэциальнэ судшо-шамычым ССР Ушэм Вэрховно Совет вич ий сроклан сайла.

106 статья. Ушэм рэспублик-шамычын Вэрховно Суд- шамычыштым ушэмысэ рэспублик-шамычын Вэрховно Советышт вич ий сроклан сайлат.

107 статья. Автономно рэспублик-шамычын Вэрховно

Судыштым автономно рэспублик-шамычын Вэрховно Совет-
тэшышт вич ий сроклан сайлат.

108 статья. Край дэн область суд-шамычым, автономно
область суд-шамычым, округ суд-шамычым край, область
альэ округ шэмэр депутат-шамычын Советышт альэ авто-
номно область шэмэр депутат-шамычын советышт вич ий
сроклан сайлат.

109 статья. Калык суд-шамычым районнн гражданжэ-
шамыч всеобщо, вик да төр сайлышэ права нэгызэш, тайнэ
голосоватлэн кум ий сроклан сайлат.

110 статья. Суд паша ушэм йа автономно рэспубликын
альэ автономно областьын йылмыжэ дэнэ ончалтэш. Нинэ
йылмым шинчыдымэ йэнган матэриалым пэрэводчик гоч
тұрыс умылтараш, тугак судышто шочмо йылмэ дэнэ ой-
лаш права пуалтэш.

111 статья. ССР Ушэмын чыла судыштыжат, поскольку
искльчэний-шамыч закон дэнэ ончыктымо огыл, паша откры-
то ончалтэш, обвиняйэмыйлан аралалташыжэ права пуалтэш.

112 статья. Судйа-шамыч независимэ улыт, нуно закон-
лан гына подчиньатлалтыт.

113 статья. Чыла Калык Комиссариат-шамычын нунын
подвэдомствэниэ учрэждэныштын, төрак должностной да
посна йэн-шамычын, садыгак ССР Ушэм граждан-шамычын
законом тұрыс илышыш пуртымашыштлан высший надзор
ССР Ушэм Прокурор ұмбак пышталтэш.

114 статья. ССР Ушэм Прокурорым ССР Ушэм Вэр-
ховно Совет шым ий сроклан шогалта.

115 статья. Рэспублик, край, область прокурор-шамы-
чым, тугак автономно рэспублик дэн автономно область
прокурор-шамычым ССР Ушэм Прокурор вич ий сроклан
шогалта.

116 статья. Округ, район да оласэ прокурор-шамычым,
ССР Ушэм Прокурор пэнгьдэмдымэ дэнэ, ушэм рэспуб-
ликласэ прокурор-шамыч вич ий сроклан шогалтат.

117 статья. Прокуратур орган-шамыч шкэ пашаштым
вэрласэ нимогай орган дэчат независимэ ыштат, нуно ССР
Ушэм Прокурорлан гына подчиньатлалтыт.

ГРАЖДАН-ШАМЫЧЫН ТҮҢ ПРАВАШТ
ДА ОБЯЗАННОСТЬЫШТ

118 статья. ССР Ушэм граждан-шамыч пашам ышташ, вэс сэмын манаш, гарантированнэ пашам налаш, количэствэ да качэствэ шот дэнэ пашадарым налаш праван улыт.

Паша ыштымаш права калык озанлыкым социалистичэски организоватлымэ дэнэ, совет общэствын производитэлынэ вийжэ чарныдэ кушкын шогымо дэнэ, озанлык кризис лийын кэртмашым пытарымэ дэнэ да пашадымылыкым пытарымэ дэнэ шукталт шога.

119 статья. ССР Ушэм граждан-шамычын канаш правашт уло.

Канаш пуымо права пашазэ-шамычын утларак шуко ужашыжлан паша кэчэ 7 шагат мартэ кұчыкэмдымэ дэнэ, пашазэ дэн службышо-шамычлан пашадарым тұлэнак ий йэда канымэ жапым пуымо дэнэ, шэмэр-шамычым обслуживатлаш шуко санаторий, канымэ пөрт, клуб-шамычым пуымо дэнэ шукталт шога.

120 статья. ССР Ушэм граждан-шамыч шонгэмэкышт, тугак чэрланымэкышт йа паша ыштэн кэртдымэ лиймэкышт материалнэ полышым налаш праван улыт.

Тидэ права пашазэ дэн службышо-шамычым государствэ шотэш социальнэ страховатлымаш кумдан шарлымэ дэнэ, шэмэр-шамычлан медицинский полышым йара пуымо дэнэ, шэмэрлан шуко курортым пуымо дэнэ шукталтэш.

121 статья. ССР Ушэм граждан-шамыч образованьым налаш праван улыт.

Тидэ права тўналтыш школышто всэобщо обэзатэлынэ туныктымэ дэнэ, тунэммылан, тудо коклаштэ высший школышто тунэммыланат, оксам тўлыдымэ дэнэ, высший школаштэ тунэмшэ-шамычлан утларак шуко ужашыжлан государствэннэ стипэндий пуымо систем дэнэ, школаштэ шочмо йылмэ дэн туныктымэ дэнэ, завод, совхоз, машина-трактор станцэ да колхозлаштэ шэмэр-шамычлан производствэннэ, тэхничэский да агрономичэский туныктымашым окса тўлыдэ пуымо дэнэ илышыш пурталт шога.

122 статья. ССР Ушэмыштэ озанлык, государствэннэ культурно дэн обществэннэ политический илышын чыла областьлаштыжат ўдрамашлан права пбрийэн дэнэ тбрак пуалтэш.

Ўдрамашын тидэ праважэ паша ышташ, пашадарлан, канаш, социальнэ страхованьылан да тунэмаш пбрийэн дэнэ тбрак ўдрамашлан права пуымо дэнэ, ава дэн азажын интэрэсым государственын аралымыж дэнэ, мўшкыран годым ўдрамашлан пашадарым тўлэнак канаш пуымо дэнэ, аза ыштымэ шуко пбрт, йоча йаслэ да сад-шамыч улмо дэнэ илышыш пурталт шога.

123 статья. ССР Ушэм граждан-шамычын, нунын национальностьют дэн расыштым ончыдэ, озанлык, государственнэ, культурно дэн обществэннэ политический илышын чыла областьыштыжэ ик тбр праван улмышт — пудырташ лийдымэ закон.

Граждан-шамычын расэ дэн национальность шотыштым ончэн, нунын праваштым вигак йа косвэннэ кэч могай ограничатлымашат, альэ мбнгэшла, нунын праваштым вигак йа косвэннэ кэч могай кугэмдымашат, тугак расэ дэн национальностьюм ойыркалаш альэ ужын кэртдымэ, да шотлыдымо лийаш кэч могай мутым шаркалымашат закон дэнэ каратлалтэш.

124 статья. Граждан-шамычын совэсть эрыкыштым шуктышашлан лийын, ССР Ушэмыштэ чэркым государствэ дэч да школым чэркэ дэч ойырымо. Чыла граждан рэлигий йўлам эртараш эрыкан да рэлигий ваштарэш пропагандироватлаш эрыкан.

125 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсышт дэнэ кэлыштарэн да социалистический стройым пэнгьдэмдышашлан лийын, ССР Ушэм граждан-шамычлан закон дэнэ тыгай гарантий пуалтэш:

- а) мутлан эрык,
- б) пэчатьлан эрык,
- в) погынымаш дэн митинглан эрык,
- г) урэмыштэ шэствий дэн дэмонастрацийлан эрык.

Граждан-шамычын тидэ правашт шуктышашлан шэмэр-шамычлан да нунын организацийыштан типографий, кагаз

запас, обществәннэ зданьэ, урэм, свъязь средства да нуным шуктышашлан кӯлэш моло материальнэ условий пуымо дәнэ шукталтэш.

126 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсыштан кэлышта-рэн да калык массын организационно самодэятельностьшо дән политический активностышым вийангышашлан лийын, ССР Ушэм граждан-шамычлан обществәннэ организацийлаш: профессиональнэ ушэмлаш, кооператив ушэмлаш, рвэзэ-шамыч организацийлаш, спортивнэ дән оборонно организацийлаш, культурно, технический да научно обществылаш ушнаш права пуалтэш, а пашазэ класс радам гыч да моло шэмэр кокла гычат лэкшэ эн активнэ да сознательнэ граждан-шамыч социалистический стройкым пэнгыдэмдымэ да вийангдымэ вэрч шэмэр-шамычын кучэдалмаштышт эн ончыл отрядшэ улшо да шэмэр-шамычын чыла организацийштышт кэч обществәннэ, тугак государствәннэ организацийштат вуйлатышэ йадро лийын шогышо Пүтынь Ушэм Коммунистический (большэвик) партийыш ушнат.

127 статья. ССР Ушэм граждан-шамычлан личностыым тӯкаш лийдымылык (нэприкосновәнность) шукталтэш. Суд постановлэний дэч альэ прокурор санкций дэч посна моло сэмын нигэмат арэстоватлаш огэш лий.

128 статья. Граждан - шамычын илымэ вэрыштым тӯкаш лийдымылыкым (нэприкосновәнность) да ваш-ваш возгалымашын тайностышым закон арала.

129 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсыштым аралымылан, альэ научно пашалан, альэ национальнэ освободительнэ кучэдалмылан прэслэдоватлымэ вэс элласэ граждан-шамычлан ССР ушэм убэжищэ правам пуа.

130 статья. ССР Ушэмын кажнэ гражданинжэ Совет Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэм Конституцийым шуктэн шогаш, законом шуктаи, паша дисциплиным кучаш, обществәннэ долгым чэстнын шуктэн шогаш, социалистический общэжитийын правилжым пагалаш обэзан.

131 статья. Обществәннэ социалистический собствәнность совет стройын свэцәннэ да тӯкаш лийдымэ нэгызшэ улмылан кōра, родинын поянлыкшэ дән куатшын источникшэ улмылан кōра, чыла шэмэрын улан да культурно

илышыштын источникшэ улмылан көра, ССР Ушэмын кажнэ гражданинжэ общэствэннэ социалистичэский собствэнно-стыым аралаш да пэнгьдэмдаш обāзан.

Общэствэннэ, социалистичэский собствэнность тūкаш тōчышō йэн-шамыч калыкын тушманжэ улыт.

132 статья. Всэобщо воинский обāзанность—закон.

Пашазэ Крэсаньык Йошкар Армиыштэ воинский службо ССР Ушэм граждан-шамычын почотно обāзанностьышт.

133 статья. Отэчэстыым аралымаш ССР Ушэм кажнэ гражданинын свāчэннэ долгшо. Родинылан измэным ышты-маш: присāгым пудыртымаш, тушман вэлыш вончымаш, гoсударствын сар вийжылан энгэкым кондымаш, шпионаж—эн нэлэ осал пашалан шотлалтын, законын чыла строгостьшо дэнэ каратлалтыт.

XI ГЛАВА

САЙЛЫМАШ СИСТЭМЭ

134 статья. Чыла шэмэр депутат-шамыч Советыш: ССР Ушэмын Вэрховно Советыш, ушэм рэспублик-шамыч Вэрховно Советыш, край дэн областьласэ шэмэр депутат-шамыч Советыш, автономно рэспублик-шамыч Вэрховно Советыш, автономно область шэмэр депутат-шамыч Советыш, округласэ, районласэ, оласэ да йалласэ (станции, йал, хутор, кишлак, аул) шэмэр депутат-шамыч Советыш депутат-шамычым сайлымаш всэобщо, тōр да вик сайлымаш права нэ-гызэц, тайнэ голосоватлымэ дэнэ эртаралтэш.

135 статья. Депутат-шамычым сайлымаш всэобщо: могай расэ дэн национальность гыч улмыштым, вэра кучымыштым, образоватэльнэ цэнзыштым, ик вэрыштэ илымыштым, социальнэ шотышто могай гыч лэкмыштым, имущэствэннэ положэньыштым да ожнысо пашаштым ончыдэ, ушдымо да сайлымэ праваштым суд дэнэ лишитлэн судитлымэ-шамыч дэч молышт чыланат ССР Ушэмын 18 ийым шуктышо чыла гражданжэ депутат-шамычым сайлымаштэ ли-йаш да сайлалтын кэрташ праван улыт.

136 статья. Депутат-шамычым сайлымаш тōр: кажнэ

гражданинын ик йүкшө уло; сайлымаштэ чыла граждан-шамыч ик төрак улыт.

137 статья. Удрамаш-шамыч пөрийэнг дэнэ төрак сайлэн да сайлалт кэртшэ праван улыт.

138 статья. Йошкар Армий радамыштэ улшо граждан-шамыч моло граждан дэнэ төрак сайлэн да сайлалт кэртшэ праван улыт.

139 статья. Депутат-шамыч вик сайлалтыт: чыла шэмэр депутат-шамыч Советыш йал дэнэ ола шэмэр депутат-шамыч Совет гыч тўналын ССР Ушэм Вэрховно Советыш шумэш,—граждан-шамыч шкэштак вик сайлымашым эртарат.

140 статья. Депутат-шамычым сайлымэ годым голосованьэ тайнэ эртаралтэш.

141 статья. Сайлымэ годым кандидат-шамыч сайлымэ округ йэда выставльатлалтыт.

Кандидат-шамычым выставльатлаш права общэствэннэ организацэ дэн шэмэр общэствэ-шамычлан, коммунистичэский партийнэ организаций-шамычлан профэссиональнэ ушэм-шамычлан, коопэратив-шамычлан, молодэжь организаций-шамычлан, культурно общэствэ-шамычлан пуалтэш.

142 статья. Кажнэ депутат шкэ пашажэ нэргэн да шэмэр депутат-шамыч Советын пашажэ нэргэн сайлышэ-шамычлан отчотым пуаш обáзан да сайлышэ-шамыч кокла гыч шуқыракшын рэшэнийжэ дэнэ тудо, законышто ончыктымо порáдкэ почэш, кэч кунамат мөнгэш ўжын налалт кэртэш.

XII ГЛАВА

ГЭРБ, ФЛАГ, СТОЛИЦЭ

143 статья. Совет Социалистичэский Рэспублик Ушэмын государствэннэ гэрбшэ тыгай: кэчэ йолла лонгаш сўрэтлымэ да йыржэ шурно парча мландэ шар ўмбалнэ сорла дэн чөгыт (молот) ушэмысэ рэспублик - шамычын йылмышт дэнэ „Чыла эл пролэтар-шамыч, ушныза!“ манын возымо. Гэрбын ўмбалныжэ вич мучашан шўдыр.

144 статья. Совет Социалистичэский Рэспублик Ушэмын государствэннэ флагшэ йошкар тистэ; тудын кўшыл луқыштыжэ, флаг вурго воктэн, шөртнө сорла дэн чөгы-

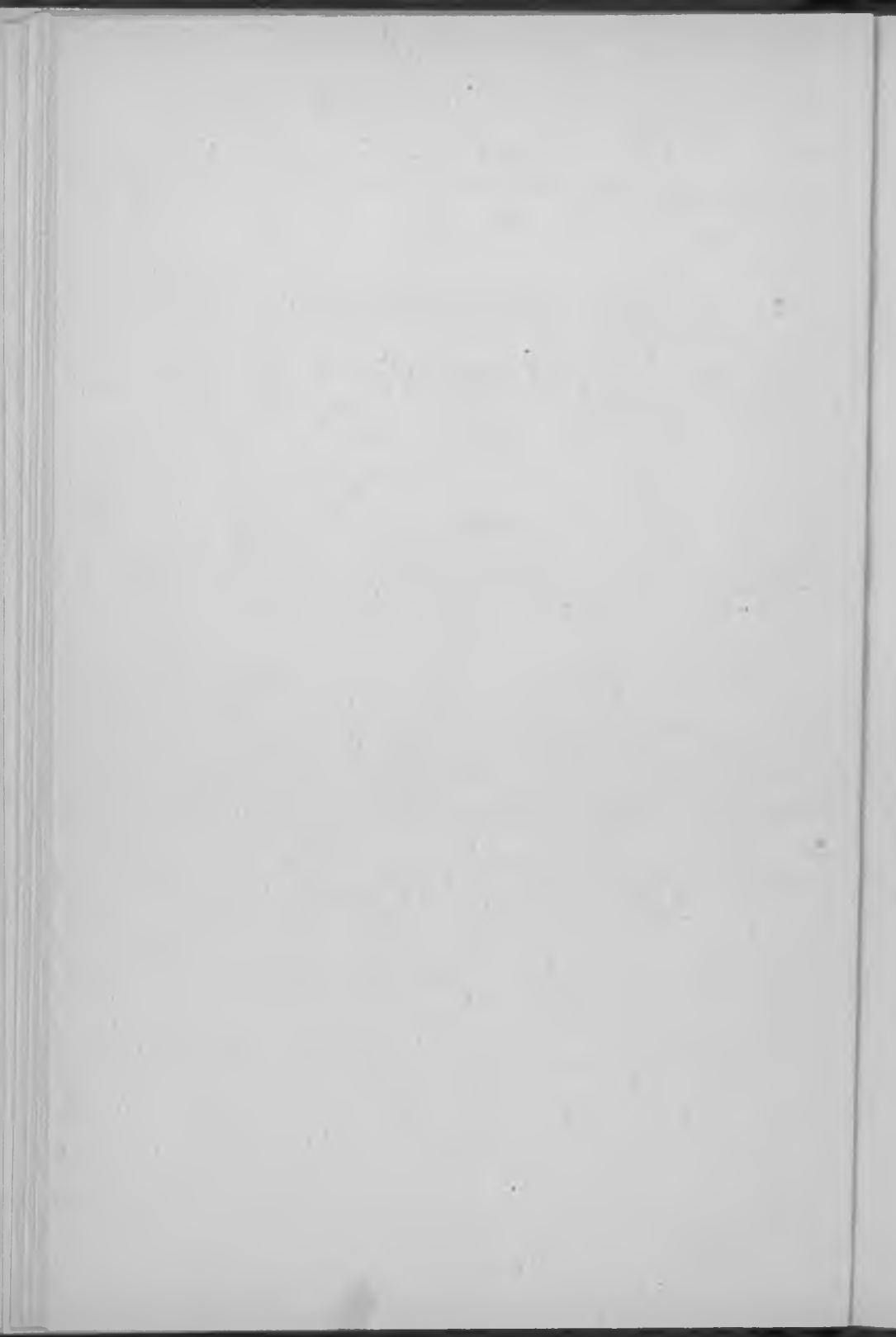
тым (молотым), сорла дэн чӧгыт (молот) ўмбалнэ шӧртнны-
лымб тўран вич мучашан йошкар шўдырым сўрэтлымэ.
Лопкыт дэн кугыт кокла ойыртэм 1 : 2.

145 статья. Совет Социалистический Рэспублик Ушэ-
мын столицыжэ—Москва ола.

XIII ГЛАВА

КОНСТИТУЦИЙЫМ ВАШТАЛТЫМЭ ПОРЃДКЭ

146 статья. ССР Ушэм Вэрховно Советын кажнэ пала-
тыштыжат шукыракшэ — $\frac{2}{3}$ ужаш дэч шагал огылжо голо-
соватлымэ дэнэ лукмо рэшэнийжэ почэш вэлэ ССР Ушэм
Конституций вашталт кэртэш.

РОССИЙСКИЙ
СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н З А К О Н)

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК
КОНСТИТУЦИЙЫМ (ТҮНГ ЗАКОНЫМ)
ПЭНГЫДЭМДЫМЭ НЭРГЭН

*ПҮТЫНЬ РОССИЙСЭ ЧРЭЗВЫЧАЙНЭ XVII-шЭ
СОВЭТ СҮЭЗДЫН ПОСТАНОВЛЭНИЙЖЭ*

*ПҮТЫНЬ РОССИЙСЭ ЧРЭЗВЫЧАЙНЭ XVII-шЭ
СОВЭТ СҮЭЗД ПОСТАНОВИТЛА:*

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ СОЦИА-
ЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК КОНСТИТУЦИЙЫМ
(ТҮНГ ЗАКОНЫМ) СҮЭЗД РЕДАКЦИОННО КО-
МИССИЙ ПУМО РЕДАКЦИЙ ДЭНЭ ПЭНГЫДЭМ-
ДАШ.

СҮЭЗД ПРЕЗИДИУМ.

*Москва, Кремль,
1937 ий 21 январь*

Д
Д
Д
Д
О
Н
Л
М
У
Ф
С
Ц
Ц

РОССИЙСКИЙ
СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ
СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК
КОНСТИТУЦИЙ
(Т Ё Н З А К О Н)

1-шэ ГЛАВА

ОБЩЭСТВЭННЭ УСТРОЙСТВО.

1 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социалистический Рэспублик пашазэ дэн крэсаньык-шамычын Социалистический государствжэ.

2 статья. РСФСР-ын политический нэгызшэ тидэ помэщик дэн капиталист властым сұмырымэк да пролэтар диктатурым сэнэн налмэк кушкын шушо да пэнгьдэмшэ шэмэр дэпутат-шамычын Совэтышт улыт.

3 статья. РСФСР-ыштэ пұтынь властым дэпутат Совэт гоч ола дэн йалысэ шэмэр-шамыч кучат.

4 статья. РСФСР-ын экономический нэгызшэ—капиталистический систэман озанлыкым пытарымэк, производство орудий дэн средствеылан частнэ собственностью отмэнитлымэк, да айдэмэ айдэмым эксплуатироватлымым пытарымэк пэнгьдэмшэ социалистический систэм озанлык да производство орудий дэн средствеылан социалистический собственность.

5 статья. РСФСР-ыштэ социалистический собственность йа государствэннэ собственность форман (пұтынь калык пого), йа коопэративнэ-колхозно собственность форман (посна колхоз-шамычын собственностьюшт, коопэратив ушэм-шамычын собственностьюшт).

6 статья. Мландэ, тудын ньэдржэ, вўд, чодра, завод, фабрик, шахтэ, рудник, кўртньё корно, вўд дэн йуж транспорт, банк, свāзь средствэ, государствын организоватлымэ шолдра йал озанлык прэдприятий-шамыч (совхоз, машина-трактор станций-шамыч да монь), тугак ола дэн про-

мышлэннэ пунктласэ коммунальнэ предприятий-шамыч да илымэ тун фонд государствн-собственностьюшо, вэс сэмын манаш, пүтынэ калыкын погышт улыт.

7 статья. Колхоз дэн кооператив организацийлаштэ обществэннэ предприятий-шамыч нунын чонан да чондымо инвентарышт, колхоз дэн кооперативнэ организаций-шамычын ыштымэ продукцийышт, тугак нунын обществэннэ сурт оралтышт колхоз дэн кооперативнэ организаций-шамычын обществэннэ социалистический собственностиышт улыт.

Йал озанлык артэлын уставшэ почэш, обществэннэ колхозно озанлыкын тун доходшо дэч посна кажнэ колхозно сурт шкаланжэ кучылташ изирак сурт-олмо мландым, сурт олмэш штымэ подсобный озанлыкым, илымэ пörтым, продуктивнэ вольыкым, сурт кайыкым да йал озанлык тыгыдэ инвентарыым куча.

8 статья. Колхоз-шамычын кучымо мландэ йара да срокдымын, вэс сэмын манаш, нунылан курмэшлан пэнгыдэмдалтэш.

9 статья. РСФСР-ыштэ озанлыкын господствующий формо улшо социалистический систем озанлык дэнэ йыгырэ шкэт озанлык да кустарь-шамычын шкэ вийышт дэнэ, вэсын пашажым эксплуатироватлыдэ виктарымэ тыгыдэ частнэ озанлыкат закон дэнэ лийын кэртэш.

10 статья. Граждан-шамычын трудовой доходыштан да аныкыштан, илымэ пörтлан да подсобный сурт озанлыклан, сурт озанлыкысэ үзгарлан шкэ күлэшлан да удобствалан кучылтмо үзгарлан личнэ собственность правам, тугак граждан-шамычын личнэ собственностиыштым наследовательлымэ правамат закон арала.

11 статья. РСФСР-ын озанлык илышыжэ, обществэнный пойанлыкым кугэмдышаш, шэмэр калыкын материальнэ дэн культур илышыжым чарныдэ нолтышаш, социалистический государствн независимостьшым пэнгыдэмдышаш да тудын обороноспособностьшым вийангышаш вэрч государствэннэ калык озанлык план дэнэ ышталтэш да виктаралтэш.

12 статья. Паша—РСФСР-ыштэ „кө пашам ок ыштэ, тудо ок коч“ принцип почэш пашам ыштэн кэртшэ кажнэ гражданинын обзанностьшо дэн чэстьшэ.

РСФСР-ыштэ „кажнэ дэч способностьшо сэмын, кажнылан паша ыштымыжэ сэмын“ социализм принцип шукталтэш.

ГОСУДАРСТВЭННЭ УСТРОЙСТВО

13 статья. Экономик дэн политик шотышто, тыгак обороно шотышто ваш-ваш польшкалымашым шуктышашлан, Российский Совет Фэдэративнэ Социалистичэский Рэспублик тӧр праван Совет Социалистичэский Рэспублик-шамыч дэнэ: Украинский ССР, Бэлорусский ССР, Азэрбайджанский ССР, Грузинский ССР, Армӑнский ССР, Туркмэнский ССР, Узбэкский ССР, Таджикский ССР, Казахский, ССР, Киргизский ССР дэнэ пырлыа шкэ кумылжо дэнэ ушэм государствэ Совет Социалистичэский Рэспублик-шамыч Ушэмыш ушнэн.

Тидлан лийын РСФСР ССР Ушэм Конституцийын 14 статьяштыжэ ончыктымo правам ССР Ушэмын кӱшыл власть органжэ дэн государствэннэ управлэньэ органжэ-шамыч гоч ССР Ушэмлан пуа.

ССР Ушэм Конституцийын 14 статьяштыжэ ончыктымo дэч моло шотышто РСФСР, шкэнжын сувэрэннэ праважым тӱрысак кодэн, государствэннэ властым самостоятэльныэ шуктэн шога.

14 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социалистичэский Рэспублик тыгай край-шамыч гыч: Азово-Черноморский, Дальнэ-Восточный, Западнэ-Сибирский, Красноярский, Сэвэро-Кавказский; тыгай область-шамыч гыч: Воронежский, Восточно-Сибирский, Горьковский, Западный, Ивановский, Калининский, Кировский, Куйбышевский, Курский, Ленинградский, Московский, Омский, Орэнбургский, Саратовский, Свэрдловский, Сэвэрный, Сталинградский, Чэлыабинский, Ярославский; тыгай Автономно Совет Социалистичэский Рэспублик-шамыч гыч: Татарский, Башкирский, Бурят-Монгольский, Дагэстанский, Кабардино-Балкарский, Калмыкский, Карэльский, Коми, Крымский, Марийский, Мордовский, Нэмцэв-Поволжйэ, Сэвэро-Осетинский, Удмуртский, Чэчэно-Ингушский, Чувашский, Якаутский; автономно область-шамыч гыч: Адыгэйский, Йэврэйский, Карачайский, Ойротский, Хакасский, Чэркэсский.

15 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социалисти-

чэский Рэспублик Совет Социалистичэский Рэспублик-шамыч Ушэм гыч лэкташ шкаланжэ правам кода.

16 статья. РСФСР-н кэлшымыжэ дэч посна РСФСР-н тэриторийжэ вашталталт ок кэрт.

17 статья. ССР Ушэмын законжо-шамыч РСФСР тэриторийыштэ обāзатэлыне улыт.

18 статья. РСФСР-н кажне гражданинжэ ССР Ушэмын гражданинжэ улэш.

Чыла моло Ушэм рэспублик-шамычын гражданышт РСФСР тэриторийыштэ РСФСР граждан дэнэ тōр праван улыт.

19 статья. Российский Совет Фэдэративне Социалистичэский Рэспублик вэдэнийышкыжэ ышкэнжын властын высший органышт да государствэнне управлэньэ органышт гоч пурат:

а) РСФСР Конституцийым установитлымаш да тудым шуктымым тэргэн шогымаш;

б) автономно совет социалистичэский рэспублик-шамычын Конституцийыштым утвэрдитлымаш;

в) РСФСР составыштэ у край дэн область-шамыч ыштымым, тыгак у автономно рэспублик дэн область-шамыч ыштымым ССР Ушэмын Вэрховно Советышкыжэ утвэрдитлаш пумаш;

г) автономно совет социалистичэский рэспублик дэн автономно область-шамычын границыштым да районлан шэлалтмыштым утвэрдитлымаш;

д) край дэн область-шамычын границыштым да районлан шэлалтмыштым установитлымаш;

е) РСФСР законом лукмаш;

ж) Государствэнне порāдкым да граждан-шамыч праваштым аралымаш;

з) РСФСР калык озанлык планым утвэрдитлымаш;

и) РСФСР государствэнне бѹджэтым утвэрдитлымаш;

к) ССР Ушэмын законжылач кэлшышын, государствэнне дэн вэрысэ налогом, сборым да налог дэч моло доходым установитлымаш;

л) автономно рэспублик-шамычын бѹджэт шуктымыштым да край дэн область-шамычын вэрласэ бѹджэт шуктымыштым вуйлатымаш;

м) страховой дэн сбэрэгатэльнэ пашам вуйлатымаш;
н) рэспублик подчиньэньыштэ улшо банк, промышлэннэ йал озанлык да сатулышо прэдприятий дэн организаций-шамычым виктарымаш да тугак вэрласэ промышлэнностьым вуйлатымаш;

о) Ушэм подчиньэньыштэ улшо прэдприятий-шамычын могай улмыштым, кузэ виктаралтмыштым тэргымаш да эскэрмаш;

п) мландэ, ньэдр, чодра да вуд кучылтмо порьадкым установитлымаш;

р) илымэ вэр дэн коммунальнэ озанлыкым, илымэ вэр стритэльствым да ола дэн калык илымэ моло вэр сайэм-дымашым вуйлатымаш;

с) корно ыштымашым, вэрысэ транспортым да свāзыым вуйлатымаш;

т) паша нэргэн законом лукмаш;

у) тазалык аралымэ пашам вуйлатымаш;

ф) социальнэ обэспэчэньэ пашам вуйлатымаш;

х) тўналтыш, кыдалаш да высший образованьэ пашам вуйлатымаш;

ц) РСФСР культурно-просвэтитэльнэ, да научный организаций дэн учрэждэньэ-шамычым вуйлатымаш, пўтын рэспублик значэньан культурно-просвэтитэльнэ да наук организаций дэн учрэждэньэ-шамычым виктарымаш;

ч) физичэский культур дэн спорт пашам вуйлатымаш да организоватлымаш;

ш) РСФСР суд органжэ-шамычым организоватлымаш;

щ) РСФСР гражданствэ правам пумаш;

э) РСФСР суд орган-шамыч судитлымэ граждан-шамычлан амнистийым да помилованьым ыштымаш.

20 статья. Кажнэ Автономно рэспубликын шкэ Конституцийжэ уло. Тидэ Конституций Автономно рэспубликын шкэ ойыртэмжым шотыш налын, РСФСР Конституций дэнэ да ССР Ушэмын Конституцийжэ дэнэ тўрыс кэлыштаралт ышталтэш.

21 статья. РСФСР законжо Автономно рэспублик тэриторийыштышт обāзатэльнэ улыт. Автономно рэспубликын законжо РСФСР законжо дэнэ кэлшыдымэ годым РСФСР закон илышышкэ пура.

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИК ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЫН ВЫСШИЙ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

22 статья. РСФСР государственнэ властын высший органжэ—РСФСР Вэрховно Совет.

23 статья. РСФСР Вэрховно Совет, РСФСР Конституцийн 13 дэн 19 статья-шамыч почэш чыла правам илышыш пуртэн шога. Тидэ права, Конституцийн ончыктымыжо почэш РСФСР Вэрховно Советлан подотчотно улшо РСФСР орган-шамычын: РСФСР Вэрховно Совет президиумын, РСФСР Калык Комиссар Советын да РСФСР Калык Комиссариат-шамыч компэтэнцийышкэ ок пуро.

24 статья. РСФСР закон лукшо органжэ РСФСР Вэрховно Совет шкэтын гына лийын шога.

25 статья. РСФСР Вэрховно Советшым РСФСР граждан-шамыч сайлымаш округ йэда 4 ий сроклан, кажнэ 150 түжэм йэнлан ик депутатым ойрымо нормо дэнэ, сайлат.

26 статья. РСФСР Вэрховно Совет тыгылай шукурак пүк дэнэ приниматла гын, закон пэнгыдэмдымылан шотлалтэш.

27 статья. РСФСР Вэрховно Совет лукмо закон-шамыч РСФСР Вэрховно Совет Президиум прэдсэдатель дэн сэкретарьын кид пышталтын публиковатлалтэш.

28 статья. РСФСР Вэрховно Совет РСФСР Вэрховно Советын прэдсэдательжым да тудын кок замэститэльжым сайла.

29 статья. РСФСР Вэрховно Совет прэдсэдатель РСФСР Вэрховно Совет засэданыым вуйлата да тудын көргө распорядкыжым виктара.

30 статья. РСФСР Вэрховно Советын сэссийжым РСФСР Вэрховно Советын Президиумжо идалыклан кок кана пога.

Чэрэтдымэ сэссий-шамыч РСФСР Вэрховно Совет Президиумын күлэшлан шотлымыжо почэш альэ Вэрховно Совет депутат-шамыч кокла гыч кумышо ужашыжын трэбоватлымыжэ почэш погалтыт.

31 статья. РСФСР Вэрховно Совет РСФСР Вэрховно

Совэтын Президиумжым тыгай составаным сайла: РСФСР Вэрховно Совет Президиумын прэдсэдательжэ, автономно республик-шамыч шот дэнэ тудын 17 замэститэльжэ, Президиумын сэкретарьжэ да Президиумын 20 члэнжэ.

32 статья. РСФСР Вэрховно Совет Президиум шкэнжын чыла пашаштыжэ РСФСР Вэрховно Советлан отчотым пуэн шога.

33 статья. РСФСР Вэрховно Совет Президиум:

а) РСФСР Вэрховно Советын сэссий-шамычшым пога;
б) РСФСР закон-шамычым умылтара, указым луктэда;
в) пүтынь калык дэч йодмашым ышта (рэфэрэндумым эртаря);

г) РСФСР Калык Комиссар Советын, автономно республик Калык Комиссар Совет-шамычын постановлэнийышт дэн распорьажэньыштым, тугак край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын да Автономно область шэмэр депутат-шамыч Советын постановлэнийышт дэн распорьажэньыштым законлан кэлшыдымышт годым отмэнитла:

д) РСФСР Вэрховно Совет сэссий кокла жапыштэ РСФСР Калык Комиссар Совет прэдсэдательын ончаш пумыжо почэш, РСФСР-ын посна Калык Комиссаржэ-шамычым должность гыч утара да вэсым шогалта, варажым РСФСР Вэрховно Советлан пэнггьдэмдаш пуа;

е) РСФСР почотно званьым пуэда;

ж) РСФСР суд орган-шамычын судитлымэ граждан-шамычым помилований правам илышыш пурта.

34 статья. РСФСР Вэрховно Совет Мандатнэ Комиссийым сайла, тудыжо РСФСР Вэрховно Совет депутат-шамычын полномочийыштым тэрга.

Мандатнэ Комиссийын ончаш лумэкыжэ РСФСР Вэрховно Совет полномочийым йа признатлаш йа посна депутат-шамычым сайлымашым кассироватлаш рэшатла.

35 статья. РСФСР Вэрховно Совет кунам тудо күлэшлан шотла, кэч могай паша дэнат слэдствэннэ дэн рэвизионно комиссий-шамычым назначатла.

Чыла учрэдэньэ дэн должностышто шогышо йэн-ша-

мыч ты комиссий-шамычын трэбованьыштым шукташ да нунылан күлэш матэриал дэн документым пуаш обāзан улыт.

36 статья. РСФСР Вэрховно Совет дэпутатым РСФСР Вэрховно Советын кэлшымыжэ дэч посна, а РСФСР Вэрховно Советын сэссийжэ коклаштэ РСФСР Вэрховно Совет Президиумын кэлшымыж дэч посна суд ончык мут кучаш шогалташ альэ арэстоватлаш ок лий.

37 статья. РСФСР Вэрховно Советын полномочий жапшэ эртымэк, РСФСР Вэрховно Совет Президиум, РСФСР Вэрховно Советын полномочий жапшэ эртымэ кэчэ гыч кок тылзэ дэч утла шуйыдэ угыч сайлымашым ышта.

38 статья. РСФСР Вэрховно Советын полномочий жапшэ эртымэк, РСФСР Вэрховно Советын Президиумжо угыч сайлымэ РСФСР Вэрховно Советын РСФСР Вэрховно совет у Президиумжым ыштымэшкыжэ шкэ полномочийжым огэш кудалтэ.

39 статья. Угыч сайлымэ РСФСР Вэрховно Советым, РСФСР Вэрховно Совет Президиумын тошто составшэ ик тылзэ дэч вараш коддэ пога.

40 статья. РСФСР Вэрховно Совет РСФСР Правительством—РСФСР Калык Комиссар Советым ышта.

IV-шэ ГЛАВА

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИКЫН ГОСУДАРСТВЭННЭ УПРАВЛЭНЬЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

41 статья. РСФСР госуларствээнэ властын высший исполнитэльнэ да распорядитэльнэ органжэ—РСФСР Калык Комиссар Совет.

42 статья. РСФСР Калык Комиссар Совет РСФСР Вэрховно Совет ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа, а РСФСР Вэрховно Советын сэссий коклаштэ РСФСР Вэрховно Совет Президиум ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа.

43 статья. ССР Ушэм дэн РСФСР-н законышт да ССР Ушэм Калык комиссар Совет постановлэнийжэ дэн распоряджэньыжэ нэгызэш да нуным шуктышашлан лийын, РСФСР

Калык Комиссар Совет постановлений дэн распоряджэньым, лүктэш да нуным шуктэн шогымым тэрга.

44 статья. РСФСР Калык Комиссар Советын постановленийжэ дэн распоряджэньыжэ-шамыч пүтынь РСФСР тэриторий мучко обазатэлынэ шукталтшаш улыт.

45 статья. РСФСР Калык Комиссар Совет:

а) РСФСР Калык Комиссариат-шамычын да тудлан подвэдомствэннэ улшо моло озанлык дэн культурно-учреждэньэ-шамычын пашаштым ушэн, виктарэн шога; пүтынь Ушэмысэ Калык Комиссариат уполномочэньнэ-шамычын пашаштым ушэн, тэргэн шога;

б) Калык озанлык планым шуктышашлан мэрым ышта;

в) РСФСР государствэннэ дэн вэрласэ бүүджэтым шуктышашлан мэрым ышта;

г) общэствэннэ порьадкым кучымо, государствэннэ интэрэсшым да граждан-шамычын праваштым аралышашлан мэрым ышта;

д) автономно республикалэ Калык Комиссар Советын пашажым виктара да тэрга, край дэн область шэмэр депутат-шамычын, Совет исполнительнэ комитэт-шамычын пашаштым вуйлатэн да тэргэн шога;

е) күлэш годым, РСФСР Калык Комиссар Совет пэлэн озанлык дэн культур строитэльствэ паша дэнэ лүмын комитэт дэн Главнэ управлэньэ-шамычым ышта.

46 статья. РСФСР Калык Комиссар Советын край дэн область шэмэр депутат-шамыч Совет исполнительнэ комитэтын да Автономно область шэмэр депутат-шамыч Совет исполнительнэ комитэтын рэшэнийышт дэн распоряджэньыштым отмэниглаш тугак Автономно республик Калык Комиссар-шамыч Советын постановленийышт дэн распоряджэньыштым, крй дэн область шэмэр депутат-шамыч Советын да Автономно область шэмэр депутат-шамыч Советын рэшэнийышт дэн распоряджэньыштым чараш праважэ уло.

РСФСР Калык Комиссар Советын РСФСР Калык Комиссар-шамычын приказышт дэн инструкцийыштым отмэнитлаш праважэ уло.

47 статья. РСФСР Калык Комиссар Советым РСФСР Вэрховно Совет тыгай составаным ышта:

РСФСР Калык Комиссар Советын Прэдседатэльжэ;
РСФСР Калык Комиссар Совет Прэдседатэлынын замэ-
ститэль-шамычшэ;

РСФСР государствэннэ Планово Комиссийын Прэдседа-
тэльжэ;

РСФСР Калык Комиссар-шамыч;

Пищэвой промышлэнность;

Куштылго промышлэнность;

Чодра промышлэнность;

Мландэ паша;

Пырчан шурно дэн вольык оччышо совхоз-шамыч;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Внутрэннэ пашам виктарышэ;

Йустицэ;

Тазылык аралымэ;

Туныктымо паша;

Вэрласэ промышлэнность;

Коммунальнэ озанлык;

Социальнэ обеспэчений;

ССР Ушэм заготовко Комитэт Уполомочэнный;

Искусство паша управлэньэ Начальник;

Путынь ушэмысэ Калык Комиссариат-шамычын Уполно-
мочэнныйышт.

48 статья. РСФСР Вэрховно Советын дэпутатшэ РСФСР
Правитэльствылан альэ РСФСР Калык Комиссарлан йодма-
шым пуа гын, нуно тудлан кум кэчэ эртымэ дэч ончыч
РСФСР Вэрховно Советыш шомак дэнэ, йа возымаш дэнэ
вашмутым пуаш обэзан улыт.

49 статья. РСФСР Калык Комиссар-шамыч РСФСР ком-
пэтэнцийыш пурышо государствэннэ управлэньэ отрас-
льэ-шамычым вуйлатэн шогат.

50 статья. ССР Ушэм дэн РСФСР закон-шамыч нэгы-
зэш, ССР Ушэм Калык Комиссар Советын да РСФСР Калык
Комиссар Советын постановлэнийышт дэн распорьяжэньышт
нэгызэш, ССР Ушэмысэ Ушэм рэспублик Калык Комисса-
риат-шамычын указышт дэн инструкцийышт нэгызэш да
нуным шуктышашлан лийын, РСФСР Калык Комиссар-ша-

мыч соответствующий Калык Комиссариат-шамычын компэтэнцийышт прэцэлыштэ приказым да инструкцийым луктыт, тудым шуктым тэргат.

51 статья. РСФСР Калык Комиссариат-шамыч, йа Ушэм-рэспубликанский, йа рэспубликанский улыт.

52 статья. РСФСР Ушэм-рэспубликанский Калык Комиссариат-шамыч нунылан пумо государствэннэ управлэньэ отрасль-шамычым вуйлатат да РСФСР Калык Комиссар Советлан, тугак ССР Ушэмын Ушэм-рэспубликанский Калык Комиссариат-шамычлан подчиньатлалтыт. Нунын вуйлатымашкэ ССР ушэм Вэрховно Совет Президиумын пэнгьдэмдымэ спискыштэ ончыктымэ ограничэннэ прэдприятий-шамыч гына ок пуро.

53 статья. РСФСР Рэспубликанский Калык Комиссариат-шамыч нунылан пумо государствэннэ управлэньэ отрасль-шамычым вик РСФСР Калык Комиссар Советлан подчиньатлалтын вуйлатэн шогат.

54 статья. РСФСР Ушэм рэспубликанский Калык Комиссариат-шамычлан тыгай РСФСР Калык Комиссариат-шамыч шотлалтыт:

Пищэвой промышлэнность;

Куштылго промышлэнность;

Чодра промышлэнность;

Мландэ паша;

Пырчан шурно дэн вольык ончышо совхоз-шамыч;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Внутрэннэ пашам виктарышэ;

Йустицэ;

Тазалык аралымэ.

55 статья. Рэспубликанский Калык Комиссариатлан РСФСР тыгай Калык Комиссариат-шамыч шотлалтыт:

Туныктымэ;

Вэрласэ промышлэнность;

Коммунальнэ озанлык;

Социальнэ обеспэчэний.

АВТОНОМНО СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ
РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ ГОСУДАРСТВЭННЭ
ВЛАСТЫН ВЫСШИЙ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

56 статья. Автономно рэспублик государствэннэ властын высший органжэ АССР-н Вэрховно Советшэ.

57 статья. Автономно рэспубликын Вэрховно Советшым рэспубликысэ граждан-шамыч 4 ий сроклан сайлат. Прэдставительствэ нормо Автономно рэспубликын Конституцийыштыжо ончыкталтэш.

58 статья. Автономно рэспубликын Вэрховно Советшэ АССР-ын закон лукшо йэдинствэннэ органжэ лийын шога.

59 статья. Автономно рэспубликын Вэрховно Советшэ:

а) Автономно рэспубликын Конституцийым приниматла да тудым РСФСР Вэрховно Советлан утвэрдитлаш пуа;

б) Автономно рэспубликым район-шамычлан шэлэда, район дэн ола-шамычын границыштым установитла да РСФСР Вэрховно Советлан утвэрдитлаш пуа;

в) Автономно рэспубликын калык озанлык планжым да бэджэтшым утвэрдитла;

г) Автономно рэспубликын почотно званьым пуэда.

60 статья. Автономно рэспубликын Вэрховно Советшэ АССР Вэрховно Советын Президиумжым тыгай составаным сайла: АССР Вэрховно Совет Президиумын прэдседательжэ, тудын замэститель-шамычшэ, Президиум сэкретарь да АССР Вэрховно Совет Президиумын члэнжэ-шамыч.

61 статья. Автономно рэспублик Вэрховно Советын Президиумжо АССР Вэрховно Советлан отчетым пуэн шога

62 статья. Автономно рэспублик Вэрховно Совет Президиумын полномочийжэ АССР Конституцийышто ончыкталтэш.

63 статья. Засэданым эртараш Автономно рэспубликын Вэрховно Советшэ АССР Вэрховно Совет прэдседательным да тудын замэститель-шамычыштым сайла.

64 статья. Автономно р-спубликын Вэрховно Советшэ Автономно рэспубликын правительствыжым—АССР Калык Комиссар Советым ышта.

АВТОНОМНО СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ
РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧЫН ГОСУДАРСТВЭННЭ
УПРАВЛЭНЬЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

65 статья. АССР государственнэ властын высший исполнителнэ да распорядителнэ органжэ—АССР Калык Комиссар-шамыч Совет.

66 статья. Автономно республик Калык Комиссар Совет АССР Вэрховно Совет ончылно мутым куча да тудлан отчотым пуа, а Автономно республик Вэрховно Советын сэссий коклаштэ Автономно республик Вэрховно Совет Президиум ончылно мутым куча, тудлан отчотым пуа.

67 статья. ССР Ушэм, РСФСР дэн Автономно республикын законышт ССР Ушэм дэн РСФСР Калык Комиссар Совет постановленийышт дэн распоряджэньышт нэгызэш да нуным шуктышашлан лийын, Автономно республик Калык Комиссар Совет постановлений дэн распоряджэньым луктэш да нуным шуктэн шогымым тэрга.

68 статья. АССР Калык Комиссар-шамыч Советын АССР Калык комиссар-шамычын приказышт дэн инструкцийыштым, АССР тэриторийыштэ улшо округ, ола дэн район шэмэр депутат-шамыч Совет исполнителнэ комитэт-шамычын рэшэнийышт дэн распоряджэньыштым отмэнитлаш, тугак округ, ола дэн район шэмэр депутат Совет-шамычын рэшэнийышт дэн распоряджэньыштым чараш пражэ уло.

69 статья. Автономно республик Калык Комиссар Советым Автономно республикын Вэрховно Советшэ тыгай составаным ышта:

Автономно республик Калык Комиссар Советын Прэдсэдательжэ;

Калык Комиссар Совет прэдсэдательын замэстителышт;

Государствэннэ Планово Комиссийын Прэдсэдательжэ;

Калык Комиссар-шамыч:

Мландэ паша;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Внутрэннэ пашам виктарышэ;

Иустицэ;

Тазалык аралымэ;
Туныктымo паша;
Вэрласэ промышлэнность;
Коммунальнэ озанлык;
Социальнэ обеспэчэний;
Корно управлэньэ начальник,
Заготовко Комитэт уполномочэнный;
Искусство паша управлэньэ начальник.

Тиддэч посна, рэспублик озанлыкын ойыртэмжылан кэл-шышын, РСФСР Вэрховно Совэтын утвэрдитлымыжэ почэш—Калык Комиссар-шамыч:

Пищэвой промышлэнность;
Куштылго промышлэнность;
Чодра промышлэнность.

70 статья. Автономно рэспублик Калык Комиссар-шамыч, РСФСР дэн АССР Конституций-шамыч почэш, Автономно рэспубликын компэтэнцийшкыжэ пурышо государствэннэ управлэньэ отрасль-шамычым вуйлатэн шога.

71 статья. ССР Ушэм, РСФСР да АССР законышт нэгызэш, ССР Ушэм, РСФСР да АССР Калык Комиссар Совэтын постановлэнийышт дэн распорьяжэньышт нэгызэш, РСФСР Калык Комиссариат-шамычын приказышт да инструкцийышт нэгызэш да нуным шукташлан лийын, Автономно рэспублик Калык Комиссар-шамыч соотвэтствуйущий Калык Комиссариат-шамычын компэтэнцийышт прэдэлыштэ приказ дэн инструкцийым луктыт.

72 статья. Автономно рэспублик Калык Комиссариат-шамыч нунылан пуымо государствэннэ управлэньэ отрасльым вуйлатат да АССР Калык Комиссар Советлан, тугак РСФСР-ын соотвэтствуйущий Калык Комиссариатшылан подчиньатлалтыт.

VII-шэ ГЛАВА

АВТОНОМНО ОБЛАСТЬ ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЬЫН ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

73 статья. Автономно область государствэннэ властьын органжэ Автономно область шэмэр дэпутат-шамыч Совэтышт улыт.

74 статья. Автономно область шэмэр депутат-шамыч Советым Автономно областьысэ граждан-шамыч 2 ий сроклан РСФСР Конституцийышто ончыктымо нормо почэш сайлат.

75 статья. Автономно область шэмэр депутат-шамыч Советын исполнительнэ да распорядительнэ органышт нун сайлымэ исполнительнэ комитэтышт улыт.

76 статья. Кажнэ Автономно областын шэмэр депутат-шамыч Советшэ Автономно областын национальнэ особэнностьшым шотыш налшэ „Автономно область нэргэн положэным“ РСФСР Вэрховно Советыш пэнгыдэмдаш пуа.

VIII-шэ ГЛАВА

ГОСУДАРСТВЭННЭ ВЛАСТЫН ВЭРЛАСЭ ОРГАН-ШАМЫЧШЭ

77 статья. Крайлаштэ, областьлаштэ, автономно областьлаштэ, национальнэ округлаштэ, административнэ округлаштэ, районлаштэ, олалаштэ, посьолкылаштэ, йаллаштэ, (станцийлаштэ, йаллаштэ, хуторлаштэ, ауллаштэ) государствэннэ властын органышт шэмэр депутат-шамычын Советышт улыт.

78 статья. Край, область шэмэр депутат-шамыч Советым, национальнэ дэн административнэ округ шэмэр депутат-шамыч Советым, район, ола, кугу олаласэ район, посьолк, йал (станция, йал, хутор, аул) шэмэр депутат-шамыч Советым соотвэтствэннэ крайысэ, областьысэ, национальнэ округысо, административнэ округысо, районысо, оласэ, йалласэ шэмэр-шамыч кок ий сроклан сайлат.

79 статья. Шэмэр депутат-шамыч Советышт (крайысэ, областьысэ, округысо, районысо, оласэ, посьолкысо, йалысэ) шкэ тэриторийыштышт культурно-политический дэн озанлык строительством вуйлатат, вэрысэ бѹджэтым ыштат, шкэныштын подчиньэныштышт улшо управлэньэ орган-шамычын пашаштым вуйлатат, государствэннэ порьадкэ аралымым шуктэн шогат, элын обороноспособностьшым вийагдаш полшат, законом шуктат да граждан-шамычын праваштым аралат.

80 статья. Шэмэр депутат-шамычын Совэтышт нунылан ССР Ушэм, РСФСР дэн Автономно рэспубликын законышт дэнэ пуымо права чоло рэшэнийым луктыт да распорьяжэ-ным пуат.

81 статья. Край, область шэмэр депутат-шамыч Совэтын, национальнэ дэн административнэ округ шэмэр депутат-шамыч Совэтын, район, ола дэн йал шэмэр депутат-шамыч Совэтын исполнительнэ да распорядительнэ органышт—нунын сайлымэ исполнительнэ комитэтышт улыт Тушко комитэт прэдседатэль, тудын замэститэль-шамычшэ сэкрэтэржэ да члэнжэ-шамыч пурат.

82 статья. Изирак йаллаштэ (станции, хутор, аул) йал шэмэр депутат-шамыч Совэтын исполнительнэ дэн распорядительнэ органжэ—нунын сайлымэ прэдседатэль, тудын замэститэльжэ да сэкрэтэр улыт.

83 статья. Шэмэр депутат Совэт-шамычын исполнительнэ комитэтышт (крайысэ, областьысэ, округысо, районысо, оласэ, посьолкысо, йалысэ) кэлшышэ шэмэр депутат-шамыч соотвэтсуйушо Совэтын да кўшнб шогышо государствэннэ орган-шамычын рэшэнийышт нэгызэш шкэ тэри-торийыштышт культурно-политичэский дэн озанлык строи-тэльствэ вуйлатымашым шуктат.

84 статья. Край дэн область шэмэр депутат-шамыч Со-вэтын сэссийыштым нунын исполнительнэ комитэтышт талу-кышто 4 кана дэч шуэн огыл погат.

85 статья. Район шэмэр депутат-шамыч Совэтын да административнэ округ шэмэр депутат-шамыч Совэтын сэ-ссийыштым нунын исполнительнэ комитэтышт талу-кышто 6 кана дэч шуэн огыл погат.

86 статья. Ола дэн йал шэмэр депутат Совэт-шамычын сэссийыштым нунын исполнительнэ органышт тылзэш ик кана дэч шуэн огыл погат.

87 статья. Край, область шэмэр депутат-шамыч Совэт национальнэ дэн административнэ округ шэмэр депутат-шамыч Совэт, район дэн ола шэмэр депутат-шамыч Совэт шкэ сэссийышт жаплан сэссийын засэданыжым эртараш прэдседатэль дэн сэкрэтэрым сайлат.

88 статья. Йал Совет прэдседатель Йал Советым пога да тудын засэданыжым эртара.

89 статья. Шэмэр депутат-шамыч Советын исполнительнэ органышт нуным сайлышэ шэмэр депутат Советлан, тугак кўшиб шогышо шэмэр депутат-шамыч Советын исполнительнэ органжылан вигак подотчотно улыт.

90 статья. Кўшиб шогышо шэмэр депутат-шамыч Совет исполнительнэ комитэтын ўниб шогышо исполнительнэ комитэт-шамычын рэшэнийышт дэн распорьяжэньыштым отменитлаш да ўниб шогышо шэмэр депутат-шамыч Советын рэшэнийышт дэн распорьяжэньыжым чараш праважэ уло.

91 статья. Кўшыл шогышо шэмэр депутат-шамыч Советын ўлыл шогышо шэмэр депутат-шамыч Советын да тудын исполнительнэ комитэтшын рэшэнийышт дэн распорьяжэньыштым отменитлаш праважэ уло.

92 статья. Край (область) шэмэр депутат-шамычын Советышт исполнительнэ комитэтын тыгай отдэлжэ-шамычым ыштат:

Мландэ паша;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Тазалык аралымэ;

Калык туныктымо;

Вэрласэ промышлэнность;

Коммунальнэ озанлык;

Социальнэ обеспэчэний;

Корно паша;

Общий;

Искусство паша виктарышэ;

Планово комиссий;

Исполком прэдседатель пэлэн кадр сэктор,

да, тиддэч посна, край (область) озанлыкын ойыртышыжлан кэлшышын, Ушэм-республиканский Куштылго промышлэнность, Пищэвой промышлэнность, Чодра промышлэнность, Пырчан шурно дэн Вольык ончышо совхоз-шамыч Калык Комиссарнат-шамычын пэнгыдэмдымышт почэш, край (область) шэмэр депутат-шамычын Советышт тыгай отдэлым альэ управлэньым ыштат:

Куштылго промышлэнность;

Пищэвой промышлэнность;

Чодра промышлэнность;

Пырчан шурно дэн Вольык ончымо совхоз-шамыч.

93 статья. Крайын (областьын) условийжылан кэлшышын, ССР Ушэм дэн РСФСР-ын законышт нэгызэш, Путьны Ушэмысэ Калык Комиссариат-шамыч да Внутрэннэ Пашам Виктарышэ Калык Комиссариат край (область) шэмэр депутат-шамыч Совет пэлэн шкэныштын управлэныштым ыштат.

Заготовко комитэт край (область) шэмэр депутат-шамыч Совет пэлэн шкэнжын уполномочэнныйжым шогалта.

94 статья. Край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын отдэлжэ дэн управлэныжэ-шамыч шкэ пашаштышт шкэныштын край (область) шэмэр депутат-шамыч Советлан да тудын исполнительнэ комитэтшылан, тугак РСФСР-сэ соотвэстувуйущий Калык Комиссариатлан подчиньятлалгыт.

95 статья. Административнэ округ шэмэр депутат-шамычын Советышт да нунын исполнительнэ комитэтышт отдэл-шамычым ыштат да шкэ пашаштым РСФСР Вэрховно орган-шамычын законышт дэн указышт да край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын рэшэнийышт нэгызэш ыштат.

96 статья. Район шэмэр депутат-шамыч Советышт исполнительнэ комитэтын тыгай отдэлжэ-шамычым ыштат:

Мландэ паша;

Калык туныктымо;

Финансэ;

Внутрэннэ торговльо;

Тазалык аралымэ;

Социальнэ обэспэчэньэ;

Общий;

Корно паша;

Планово комиссий.

Исполком прэдседатэль пэлэн кадр сэктор, да, тиддэч посна, район озанлык ойыртышлан кэлшышын, край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын пэнггэдэмдымыжэ дэнэ, район шэмэр депутат Совет-шамыч коммунальнэ дэн вэрысэ промышлэнность отдэлым ыштат.

97 статья. Район услоийлан кэлшышын, ССР Ушэмын да РСФСР-ын законышт нэгызэш, соотвэтствуйушо край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын пэнгызэдэмымакыжэ, Внутрэннэ паша Калык Комиссариат районысо шэмэр депутат-шамыч Совет пэлэн шкэ управлэныбыжым ышта.

98 статья. Район шэмэр депутат-шамыч Советын отдэлышт шкэ пашаштышт район шэмэр депутат-шамыч Советлан да тудын исполнительнэ комитэтшылан, тугак край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын соотвэтствуйущий отдэлжылан подчиньатлалтыт.

99 статья. Ола шэмэр депутат-шамыч Совет исполнительнэ комитэтын тыгай отдэл-шамычым ыштат.

Финансэ;

Коммунальнэ озанлык;

Внутрэннэ торговльо;

Тазалык аралымэ;

Калык туныктымо;

Социальнэ обэспэчэний;

Общий;

Планово комиссий;

Исполком прэдседатэль пэлэн кадр сэктор.

Тиддэч посна, ола промышлэнностьын, тудын оласэ да ола воктэнсэ озанлыкшын ойыртышыжлан кэлшышын тыгай отдэлым ыштат:

Вэрласэ промышлэнность;

Мландэ паша;

100 статья. Ола шэмэр депутат-шамыч Советын отдэлышт шкэ пашаштышт ола шэмэр депутат-шамыч Советлан да тудын исполнительнэ комитэтшылан, тугак район шэмэр депутат-шамыч Советын соотвэтствуйущий отдэлжылан альэ вигак край (область) шэмэр депутат-шамыч Советын соотвэтствуйущий отдэлжылан подчиньатлалтыт.

101 статья. Моско дэн Лэнинград ола шэмэр депутат Совет-шамычын отдэлышт шкэ пашаштышт Моско дэн Лэнинград шэмэр депутат-шамыч Советлан да тудын исполнительнэ комитэтшылан, тугак нэпосрэдствэннэ РСФСР-ын соотвэтствуйущий Калык Комиссариатлан подчиньатлалтыт.

102 статья. Национальнэ округ шэмэр депутат-шамычын Советышт да нунын исполнительнэ комитэтышт умбак „Национальнэ округ-шамыч нэргэн положэньэ“ дэнэ, тугак шкэ край (область) шэмэр депутат-шамыч Совет рэшэний дэнэ пыштымэ правам да обэзанныстым округ тэриторийыштышт илышыш пуртат.

„Национальнэ округ-шамыч нэргэн положэньым“ РСФСР Вэрховно Совет устанавитла.

IX-шэ ГЛАВА

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ СОЦИАЛИСТИЧЭСКИЙ РЭСПУБЛИКЫН БҮДЖЭТШЭ

103 статья. РСФСР государственнэ бѹджэтым РСФСР Калык Комиссар Совет ышта да РСФСР Вэрховно Советлан пэнггэдэмдаш пуа.

РСФСР Вэрховно Советын пэнггэдэмдымэ РСФСР государственнэ бѹджэт чыла калыклан шинчэн шогаш публиковатлалтэш.

104 статья. РСФСР Вэрховно Совет бѹджэтнэ комиссийым сайла. Тидэ комиссий РСФСР государственнэ бѹджэт нэргэн закльучэньыжым Вэрховно Советлан пуа.

105 статья. РСФСР государственнэ бѹджэт шуктымо отчотым РСФСР Вэрховно Совет пэнггэдэмда да чыла калыклан шинчэн шогаш публиковатла.

106 статья. Автономно республикын бѹджэтышкэ да вэрласэ край (область) бѹджэтыш, тугак автономно область, национальнэ дэн административнэ округ, район, ола дэн йал совет-шамычын бѹджэтышкышт вэрласэ озанлык дэч налмэ доход, да нунын тэриторийышкэ пурышо государственнэ доход отчислэньэ, тугак ССР Ушэм дэн РСФСР закон ончыктымо нарэ вэрласэ налог дэн сбор пурталтыт.

СУД ДА ПРОКУРАТУР

107 статья. РСФСР-ыштэ правосудийым РСФСР-ын Вэрховно Судшо, автономно республик-шамычын Вэрховно Судышт, край дэн область суд-шамыч, автономно область-шамычын судышт, национальнэ округ-шамычын судышт, административнэ округ-шамычын судышт, ССР Ушэм Вэрховно Советын постановлэнийжэ почэш ышталтшэ ССР Ушэмысэ спэциальнэ суд-шамыч да калык суд-шамыч илышыш пуртэн шогат.

108 статья. Чыла судлаштэ паша, закон дэнэ лұмын ончыктымо дэч моло паша, калык засэдатэль-шамыч участий дэнэ ончалтэш.

109 статья. РСФСР-ын Вэрховно Судшо—РСФСР-ын высший судэбнэ органжэ. РСФСР-ын Вэрховно Судшылан РСФСР автономно республик дэн областьласэ чыла судэбнэ орган-шамычын суд пашаштым эскэрэн шогымаш пуалтэш.

110 статья. РСФСР-ын Вэрховно Судым РСФСР Вэрховно Совет вич ий сроклан сайла.

111 статья. Автономно республик-шамычын Вэрховно Судыштым автономно республик-шамычын Вэрховно Советышт вич ий сроклан сайлат.

112 статья. Край дэн область суд-шамычым, автономно область суд шамычым, национальнэ дэн административнэ округ-шамычын судыштым край, область шэмэр депутат-шамычын Советышт, альэ автономно область шэмэр депутат-шамычын Советышт, альэ национальнэ дэн административнэ округласэ шэмэр депутат-шамычын Советышт вич ий сроклан сайлат.

113 статья. Калык суд-шамычым районын гражданжэ-шамыч всэобщо, вик да төр сайлымэ права нэнгыээш, тайнэ голосоватлэн кум ий сроклан сайлат.

114 статья. РСФСР-ыштэ суд паша руш йылмэ дэнэ, альэ Автономно республикын, альэ Автономно областьын, альэ национальнэ округын йылмыж дэнэ ончалтэш. Нинэ йылмым шинчыдымэ йэнглэн материалым пэрэводчик гоч

тұрыс умылтараш, тугак судышто шочмо йылмэ дэнэ ойлаш права пуалтэш.

115 статья. РСФСР-ын чыла судыштыжат закон дэнэ посна ончыктымэ дэч моло паша открыто ончалтэш, обвиньайэмыйлан аралалташыжэ права пуалтэш.

116 статья. Судйа-шамыч нэзависимо улыт, нуно законлан гына подчиньатлалтыт.

117 статья. Чыла Калык Комиссариат-шамычын да нунын подвэдомствэннэ учрэждэньыштын тōрак должностной, да тугак РСФСР тэрриторийьсэ РСФСР гражданшамычын законом тұрыс илышыш пуртымашыштлан высший надзорым ССР Ушэм Прокурор вигак да РСФСР Прокурор гочат шуктэн шога.

118 статья. РСФСР Прокурорым ССР Ушэм Прокурор вич ий сроклан шогалта.

119 статья. Край, область прокурор-шамычым, тугак автономно рэспублик дэн автономно область прокурор-шамычым ССР Ушэм Прокурор вич ий сроклан шогалта.

120 статья. Национальнэ дэн административнэ округшамычын прокурорыштым, район дэн оласэ прокуроршамычым, ССР Ушэм Прокурор пэнгьдэмдымэ дэнэ, РСФСР Прокурор вич ий сроклан шогалта.

121 статья. Прокуратур орган-шамыч шкэ пашаштым вэрласэ нимогай орган дэчат нэзависимэ ыштат, нуно ССР Ушэм прокурорлан гына подчиньатлалтыт.

XI-шэ ГЛАВА

ГРАЖДАН-ШАМЫЧЫН ТҮНГ ПРАВАШТ ДА ОБАЇЗАННОСТЬЫШТ

122 статья. РСФСР граждан-шамыч пашам ышташ, вэс сэмын манаш, гарантированнэ пашам налаш, количествэ да качэствэ шот дэнэ пашадарым налаш праван улыт.

Паша ыштымаш права калык озанлыкым социалистический организоватлымэ дэнэ, совет общэстын производительнэ вийжэ чарныдэ кушкын шогымо дэнэ, озанлык кризис лийын кэртмашым пытарымэ дэнэ да пашадымылыкым пытарымэ дэнэ шукталт шога.

123 статья. РСФСР граждан-шамычын канаш правашт уло.

Канаш пумо права пашазэ-шамычын утларак шуко ужа-шыжлан паша кэчэ 7 шагат мартэ кұчыкэмдымэ дэнэ, на-шазэ дэн служышо-шамычлан пашадарым түлэнак ий йёда канымэ жапым пумо дэнэ, шэмэр-шамычым обслуживатлаш шуко санаторий, канымэ пёрт, клуб-шамычым пумо дэнэ шукталт шога.

124 статья. РСФСР граждан-шамыч шонгэммэкышт, ту-гак чэрланымэкышт йа паша ыштэн кэртдымэ лиймэкышт материалнэ полышым налаш праван улыт.

Тидэ права пашазэ дэн служышо-шамычым государствэ шотэш социальнэ страховатлымаш кумдан шарлымэ дэнэ, шэмэр-шамычлан медицинский полышым йара пумо дэнэ, шэмэрлан шуко курортым пумо дэнэ шукталтэш.

125 статья. РСФСР граждан-шамыч образованьым на-лаш праван улыт.

Тидэ права тўналтыш школышто всэобщо обэзатэльтнэ туныктымэ дэнэ, тунэммылан, тудо коклаштэвысший шко-лышто тунэммыланат, оксам тўлыдымё дэнэ, высший школ-лаштэ тунэмшэ-шамычлан утларак шуко ужашыжлан госу-дарствэннэ стипэндий пумо систэм дэнэ, школлаштэ шочмо йылмэ дэнэ туныктымэ дэнэ, завод, совхоз, машина-трактор станце да колхозлаштэ шэмэр-шамычлан производствэннэ, тэхничэский да агрономичэский туныктымашым окса тўлыдэ пуымо дэнэ ылышыш пурталт шога.

126 статья. РСФСР-ыштэ озанлык, государствэннэ, куль-турно дэн общэствэннэ-политичэский ылышын чыла область-лаштыжат ўдрамашлан пёрйэн дэнэ торака права пуалтэш.

Ўдрамашын тидэ праважэ паша ышташ, пашадарлан, ка-наш, социальнэ страхованьылан да тунэмаш пёрйэн дэнэ торака ўдрамашлан правам пумо дэнэ, ава дэнэ азажын интэрэ-сым государствын аралымыж дэнэ, мўшкыран годым ўдра-машлан пашадарым түлэнак канаш пумо дэнэ, аза ыштымэ шуко пёрт, йоча йаслэ да сад-шамыч улмо дэнэ ылышыш пурталт шога.

127 статья. РСФСР граждан-шамычын, нунын нацио-нальностышт дэн расыштым ончыдэ, озанлык, государствэннэ, культур дэн общэствэннэ-политичэский ылышын чыла

областьыштыжэ ик төр праван улмышт—пудырташ лийдымэ закон.

Граждан-шамычын расэ дэн национальность шотыштым ончэн, нунын праваштым вигак йа косвэннэ кэч могай ограничатлымашат альэ, мөнгэшла, нунын праваштым вигак йа косвэннэ кэч могай кугэмдымашат, тугак расэ дэн национальностьюм ойыркалаш альэ ужын кэртдымэ да шотлыдымо лийаш кэч могай мутым шаркалымашат закон дэнэ каратлаятэш.

128 статья. Граждан-шамычын совэсть эрыкыштым шуктышашлан лийын, РСФСР-ыштэ чэркым государствэ дэч да школым чэркэ дэч ойырымо. Чыла граждан-шамыч рэлигий йулам эртараш эрыкан да рэлигий ваштарэш пропагандироватлаш эрыкан.

129 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсышт дэнэ кэлыштарэн да социалистический стройкым пэнгыдэмдышашлан лийын, РСФСР граждан-шамычлан закон дэнэ тыгай гарантий пуалтэш:

- а) мутлан эрык;
- б) пэчатьлан эрык;
- в) погынымаш дэн митингылан эрык;
- г) урэмыштэ шэствий дэн демонстрацийылан эрык.

Граждан-шамычын тидэ праваштым шуктышашлан, шэмэр-шамычлан да нунын организацыштан типографий, кагаз запас, обществэннэ зданьэ, урэм, свэз срдствэ да нуным шуктышашлан күлэш моло материальнэ условий пумо дэнэ шуктаятэш.

130 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсыштан кэлыштарэн да калык массын организационно самодэятельностьшо дэн политический активностьшым вийандышашлан лийын, РСФСР граждан-шамычлан обществэннэ организацийлаш: профессиональнэ ушэмлаш, кооператив ушэмлаш, молодэжьшамыч организацийлаш, спортивнэ дэн обороно организацийлаш, культурно, техничэский да научно обществылаш ушнаш права пуалтэш, а пашазэ класс радам гыч да моло шэмэр кокла гычат лэкшэ эн активнэ да сознатэльнэ граждан-шамыч социалистический стройкым пэнгыдэмдымэ да вийандымэ вэрч шэмэр-шамычын кучэдалмаштышт эн он-

чыл отрядшэ улшо да шэмэр-шамычын чыла организа-
цийштышт, кэч обществэннэ, тугак государствэннэ органи-
зацийштат вуйлатышэ йадро лийын шогышо Путьнь Ушэм
Коммунистичэский (большэвик) партийыш ушнат.

131 статья. РСФСР граждан-шамычлан личностьым тў-
каш лийдымылык (нэприкосновенность) шукталтэш. Суд
постановлэний дэч альэ прокурор санкции дэч посна моло
сэмын нигбмат арэстоватлаш огэш лий.

132 статья. Граждан-шамычын илымэ вэрыштым тўкаш
лийдымылыкым (нэприкосновенность) да ваш-ваш возкал-
машын тайностьшым закон арала.

133 статья. Шэмэр-шамычын интэрэсыштым аралымы-
лан, альэ научно пашалан, альэ национальнэ-освободительнэ
кучэдалмылан прэследоватьлымэ вэс элласэ граждан-шамыч-
лан РСФСР убэжишэ правам пуа.

134 статья. РСФСР-ын кажнэ гражданинжэ Российский
Совет Фэдэративнэ Социалистичэский Республикын Консти-
туцийым шуктэн шогаш, законом шукташ, паша дисцип-
линым кучаш, обществэннэ долгым чэстнын шуктэн шогаш,
социалистичэский общэжитийын правилжым пагалаш обэзан.

135 статья. Обществэннэ социалистичэский собствен-
ность совет стройын свэщэннэ да тўкаш лийдымэ нэ-
гызшэ улмылан кбра, родинын поянлыкшэ дэн куатшын
источникшэ улмылан кбра, чыла шэмэрын улан да куль-
турно ilyшыштын источникшэ улмылан кбра, РСФСР-ын
кажнэ гражданинжэ обществэннэ социалистичэский собст-
венностьшым аралаш да пэнгыдэмдаш обэзан.

Обществэннэ, социалистичэский собственность тўкаш
тбчышо йэн-шамыч калыкын тушманжэ улнт.

136 статья. Всэобщо воинский обэзанность—закон.

Пашазэ-Крэсаньык Йошкар Армийыштэ воинский служба
РСФСР граждан-шамычын почотно обэзанностьышт.

137 статья. Отэчэствым аралымаш—РСФСР кажнэ граж-
данинын свэщэннэ долгшо. Родинылан измэным ыштымаш:
присягым лудыртымаш, тушман вэлыш вончымаш, госу-
дарствын сар вийжылан энгэким кондымаш, шпионаж—эн
нэлэ осал пашалан шотлалтын, законнын чыла строгостьыш
дэнэ каратлалтыт.

САЙЛЫМАШ СИСТЭМЭ

138 статья. Чыла шэмэр депутат-шамыч Советыш: РСФСР Вэрховно Советыш, край дэн областьласэ шэмэр депутат-шамыч Советыш, автономно рэспублик-шамыч Вэрховно Советыш, автономно область шэмэр депутат-шамыч Советыш, национальнэ дэн административнэ округ шэмэр депутат-шамыч Советыш, районласэ, олаласэ да йалласэ (станницэ, йал, хутор, аул) шэмэр депутат-шамыч Советыш депутат-шамычым сайлымаш всеобщо, тёр да вик сайлымаш права нэгызэш, тайнэ голосованьэ дэнэ эртаралтэш.

139 статья. Депутат-шамычым сайлымаш всеобщо: могай расэ дэн национальность гыч улмыштым, вэра кучымыштым, образоватэльнэ цэнзыштым, ик вэрыштэ илымыштым, социальнэ шотышто могай гыч лэкмыштым, имущэствэннэ положэньыштым да ожнысо пашаштым ончыдэ, ушдымо да сайлымэ праваштым суд дэнэ лишитлэн судитлымэ-шамыч дэч молышт—чыланат РСФСР-ын 18 ийым шуктышо чыла гражданжэ-шамыч дупутат-шамычым сайлымаштэ лийаш да сайлалтын кэрташ праван улыт.

140 статья. Депутат - шамычым сайлымаш тёр: кажнэ гражданинын ик йүкшö уло; сайлымаштэ чыла гражданин-шамыч ик тóрак улыт.

141 статья. Удрамаш-шамыч пöрйэнг дэнэ тóрак сайлэн да сайлалт кэртшэ праван улыт.

142 статья. Йошкар Армий радамыштэ улшо граждан-шамыч-моло граждан дэнэ тóрак сайлэн да сайлалт кэртшэ праван улыт.

143 статья. Депутат-шамыч вик сайлалтыт: чыла шэмэр депутат-шамыч Советыш йал дэнэ ола шэмэр депутат-шамыч Совет гыч тўгалын РСФСР Вэрховно Советыш шумэш,—граждан-шамыч шкэштак вик сайлымашым эртарат.

144 статья. Депутат-шамычым сайлымэ годым голосованьэ тайнэ эртаралтэш.

145 статья. РСФСР-сэ шэмэр депутат-шамыч Советыш сайлымаш, сайлымэ округ йэда, тыгай нормо дэнэ эртаралтэш: край (область) Советыш, край альэ областын кугыт-

шым ончэн,—шагал гын, 15 тўжэм йэнг дэч да эн шукужо 40 тўжэм йэнг дэч—ик депутат;

Автономно областьын область Советышкыжэ, Автономно областьын кугытшым ончэн,—шагал гын, 1500 йэнг дэч да эн шукужо 2000 йэнг дэч—ик депутат;

национальнэ округ Советыш, национальнэ округын кугытшым ончэн,—шагал гын, 100 йэнг дэч да эн шукужо 500 йэнг дэч—ик депутат;

административнэ округ Советыш, административнэ округын кугытшым ончэн,—шагал гын, 2000 йэнг дэч да эн шукужо 10.000 йэнг дэч—ик депутат;

район Советыш, районын кугытшым ончэн,—шагал гын, 500 йэнг дэч да эн шукужо 1500 йэнг дэч—ик депутат;

ола Советыш да оласэ район Советыш, олан альэ ола районын кугытшым ончэн,—шагал гын, 100 йэнг дэч да эн шукужо 1000 йэнг дэч—ик депутат;

Моско дэн Ленинград Совет-шамычыш—3000 йэнг дэч—ик депутат;

йал Советыш, йал Совет паша ыштымэ районын кугытшым ончэн,—шагал гын, 100 йэнг дэч да эн шукужо 250 йэнг дэч—ик депутат.

Кажнэ край (область) шэмэр депутат-шамыч Советлан, автономно область шэмэр депутат-шамыч Советлан, национальнэ дэн административнэ округласэ шэмэр депутат-шамыч Советлан, районласэ да олаласэ шэмэр депутат-шамыч Советлан сайлымэ нормо тидэ статьяштэ ончыктымэ сайлымэ нормо кугыт дэнэ „РСФСР шэмэр депутат-шамыч Советыш сайлымэ нэргэн положэньэ“ дэнэ ышталтэш.

Йалысэ шэмэр депутат-шамыч Советыш сайлымэ нормым край (область) шэмэр депутат-шамычын Советышт, автономно республикаласэ Вэрховно Совет-шамыч да автономно область шэмэр депутат-шамычын Советышт тидэ статьяштэ ончыктымэ сайлымэ нормо почэш ыштат.

146 статья. Сайлымэ годым кандидат-шамыч сайлымэ округ йэда выставлятлалтыт.

Кандидат-шамычым выставлятлаш права общэствэннэ организаций дэн шэмэр общэствэ-шамычлан: коммунистический партийнэ организаций-шамычлан, профессиональнэ-

ушэм-шамычлан, коопэратив-шамычлан, молодэжь организа-
циш-шамычлан, культурно общество-шамычлан пуалтэш.

147 статья. Кажнэ дэпутат шкэ пашажэ нэргэн да шэ-
мэр дэпутат-шамыч Советын пашажэ нэргэн сайлышэ-ша-
мычлан отчотым пуаш обазан да сайлышэ-шамыч кокла
гыч шуқыракшын рэшэнийжэ дэнэ тудо, законышто ончык-
тымэ порьадкэ почэш, кэч кунамат мбнгэш ұжын налалт
кэртэш.

XIII-шо ГЛАВА

ГЭРБ, ФЛАГ, СТОЛИЦЭ

148 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социалисти-
чэский Рэспубликын государствэннэ гэрбшэ тыгай: кэчэ
йолла лонгаш йошкар тус ұмбалнэ вургышт дэнэ ұлыкы-
ла, ырэсла пыштымэ шбртньб сорла дэн чбгыт (молот) сурэт-
лымэ, йыржэ шурно парча, тужак «РСФСР» да «Чыла эл
пролэтар-шамыч, ушныза!» манын возымо.

149 статья. Российский Совет Фэдэративнэ Социали-
стический Рэспубликын государствэннэ флагшэ — йошкар
тистэ тудын кұшыл шола луқыштыжо, флаг вурго воктэн,
шбртньб буква дэнэ «РСФСР» манын возымо.

150 статья Российский Совет Фэдэративнэ Социали-
стический Рэспубликын столицыжэ—Москва ола.

XIV-шэ ГЛАВА

КОНСТИТУЦИЙЫМ ВАШТАЛТЫМЭ ПОРЬАДКЭ

151 статья. РСФСР Вэрховно Советын шуқыракшэ—
²/₃ ужаш дэч шагал огылжо голосоватлымэ дэнэ лукмо
рэшэнийжэ почэш РСФСР Конституций вашталт кэртэш.

Содержанье

СОВЭТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЭСПУБЛИК-ШАМЫЧ УШЭМ КОНСТИТУЦИЙ (ТУНГ ЗАКОН)

<i>I глава.</i>	Общэствэннэ устройство	5
<i>II глава.</i>	Государствэннэ устройство	7
<i>III глава.</i>	Совэт Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэм государствэ властын высший органжэ-ша- мыч	10
<i>IV глава.</i>	Ушэм рэспублик государствэннэ властын высший орган-шамычшэ	14
<i>V глава.</i>	Совэт Социалистический Рэспублик-шамыч Ушэмын государствэннэ управлэньэ орган- шамычшэ	15
<i>VI глава.</i>	Ушэм рэспублик-шамычын государствэннэ управлэньэ орган-шамычшэ	18
<i>VII глава.</i>	Автономно совет социалистический рэспу- блик-шамыч государствэннэ властын высший орган-шамычшэ	20
<i>VIII глава.</i>	Государствэннэ властын вэрласэ орган-ша- мычшэ	21
<i>IX глава.</i>	Суд да прокуратур	22
<i>X глава.</i>	Граждан-шамычын тунг правашт да обэзанно- стышт	24
<i>XI глава.</i>	Сайлымаш систэмэ	27
<i>XII глава.</i>	Гэрг, флаг, столицэ	28
<i>XIII глава.</i>	Конституцийым вашталтымэ порадкэ	29

РОССИЙСКИЙ СОВЭТ ФЭДЭРАТИВНЭ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЭСПУБЛИК КОНСТИТУЦИЙ (ТУНГ ЗАКОН)

<i>I глава.</i>	Общэствэннэ устройство	35
<i>II глава.</i>	Государствэннэ устройсвто	37
<i>III глава.</i>	Российский Совет Фэдэративнэ Социалисти- ческий Рэспублик государствэннэ властын высший орган-шамычшэ	40
<i>IV глава.</i>	Российский Совет Фэдэративнэ Социалисти- ческий Рэспубликын государствэннэ управлэ- ньэ орган-шамычшэ	42

<i>V глава.</i>	Автономно совет социалистический рэспублик-шамыч государствэннэ властын высший орган-шамычшэ	46
<i>VI глава.</i>	Автономно совет социалистический рэспублик-шамычын государствэннэ управлэннэ орган-шамычшэ	47
<i>VII глава.</i>	Автономно область государствэннэ властын орган-шамычшэ	48
<i>VIII глава.</i>	Государствэннэ властын вэрласэ орган-шамычшэ	49
<i>IX глава.</i>	Российский Совет Фэдэративнэ Социалистический Рэспубликын бюджетшэ	54
<i>X глава.</i>	Суд да прокуратур	55
<i>XI глава.</i>	Граждан-шамычын тун прашт да обзанныстышт	56
<i>XII глава.</i>	Сайлымаш систэмэ	60
<i>XIII глава.</i>	Гэрб, флаг, столицэ	62
<i>XIV глава.</i>	Конституцийым вашталтымэ порадкэ	62

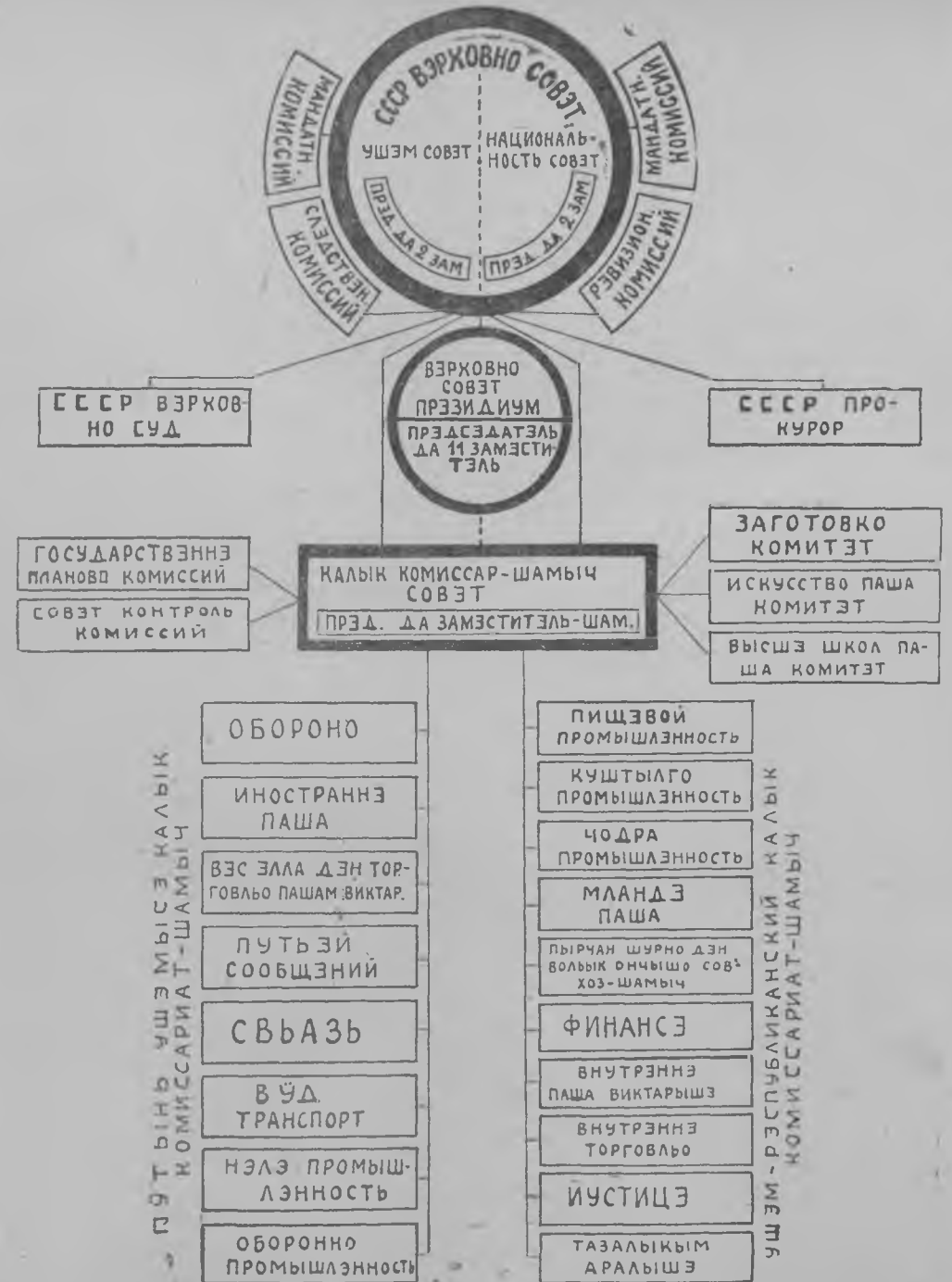
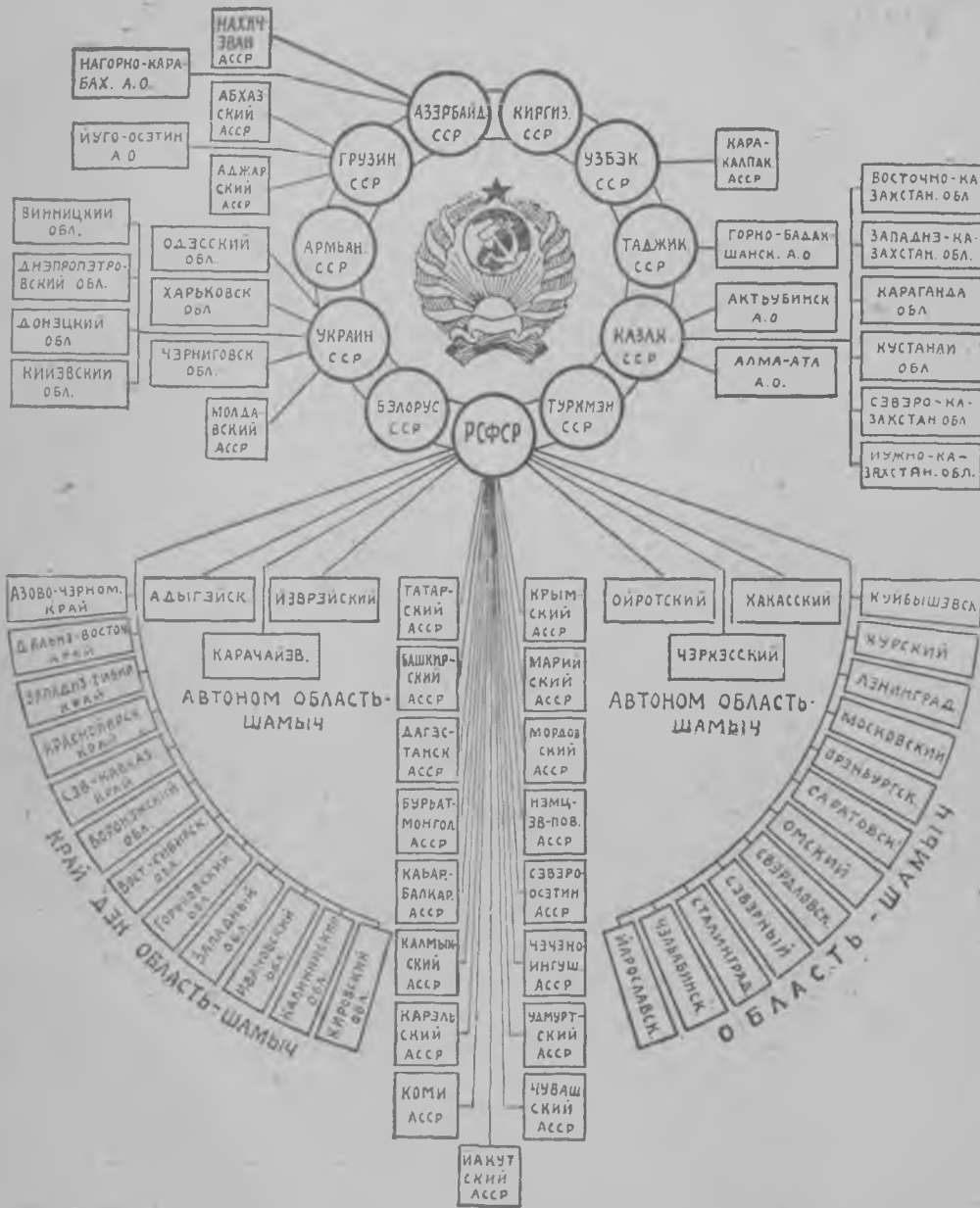
Кусарымым рэдактироватлэн С. Е. Егоров.
Тэхрэд дэн коррэктыр Т. Бутенин.

Погаш 1937 ий 19/VIII, пэчатыйш 28/X пумо. Кагаз кугыт 60×92¹/₁₆.
Тираж 15000+120 экз. 4 пэчатнэ лист. Пэчатнэ листыштэ 33280 знак.
Марлит № Б-257, 258. Издательствын заказшэ № 39, типографийын—45.
Маргизын 1 типографийжэ, Йошкар-Ола, Совет урэм, 54.

инв н: 2800

Ц. 1937
Акт № 242

ССР УШЭМЫН ГОСУДАРСТВЭНЭ УСТРОЙСТЫЖО
(ССР Ушэм Конституций почэш)

№ 10188

Мар.

3-670

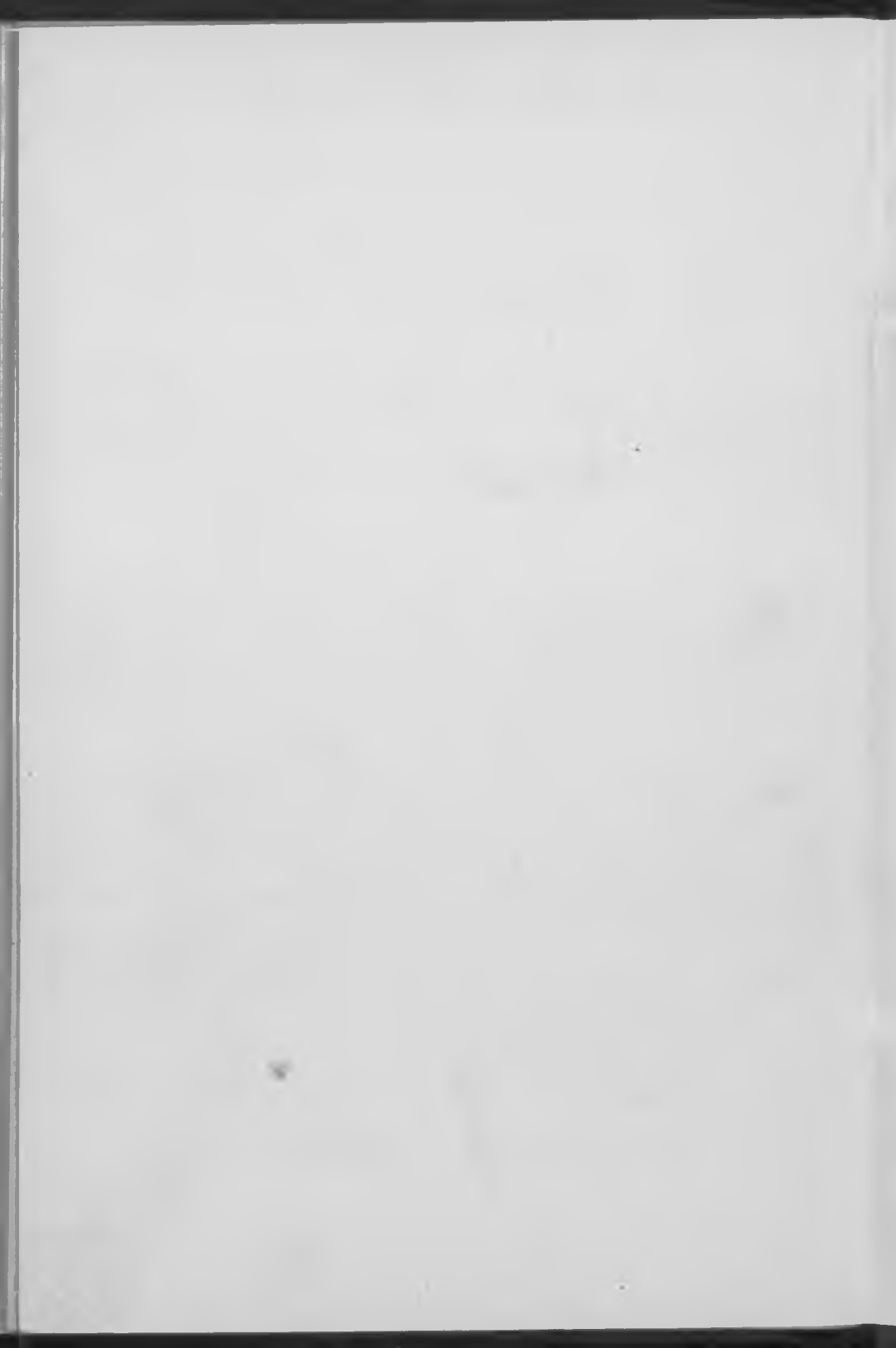
Актэ 30 ыр.
Цена 30 коп.

Конституция (основной закон)
Союза
Советских
Социалистических
Республик.

Конституция (основной закон)
Российской
Советской
Федеративной
Социалистической
Республики.

На марийском языке.

Map.

3-670